

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

Південно-українське відділення соціологічної асоціації України, м.Одеса

М А Т Е Р І А Л И

VIII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції

“ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ”

(Одеса, 24-25 квітня 2020 року)

Одеса -2020

УДК: 37+316.61

О72 Освіта та соціалізація особистості // Матеріали VII Всеукраїнської інтернет-конференції (Одеса, 24-25 квітня 2020 р.) 56 с.

Рецензенти:

Плавич В.П. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри загально правових дисциплін і міжнародного права одеського національного університету імені І.І.Мечнікова

Халапсис О.В. - доктор філософських наук, професор кафедри філософії та політології Національної металургійної академії України

Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської інтернет-конференції «Освіта та соціалізація особистості» вміщує матеріали, які досліджують освіту XXI століття, інновації та перспективи розвитку; стан та проблеми реформування системи української освіти; філософію освіти перед викликами сучасності; молодь в освітньому просторі: механізми соціалізації та самореалізації; соціальну адаптацію особистості в умовах суспільних трансформацій; ціннісні орієнтири та культурні практики особистості в українському суспільстві та розглядаються девіації та суспільні рухи у соціальному просторі сучасної України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 10 від 28 травня 2020 року)

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ВИКТИМИЗАЦІЯ ЛИЧНОСТІ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА

Homo Sapiens – Человек Разумный с первого дня своего существования стал доказывать, что он свободное существо, не только обладающее сознанием и разумом, но и стремящееся к свободе как естественной природной характеристике человека как вида. Научные очертания данное стремление стало приобретать в философии Нового Времени благодаря Баруху Спинозе, обозначившему свободу как природу Человека.

По мнению Спинозы, человек не может существовать без свободы, он нуждается в ней. Великий мыслитель противопоставляет свободу принуждению и насилию, настаивая на свободе как этической категории. Спиноза считает, что «Свободной называется такая вещь, которая существует по одной только необходимости своей собственной природы и определяется к действию только сама собой. Необходимой же или, лучше сказать, принужденной называется такая, которая чем-либо иным определяется к существованию и действию по известному и определенному образу» [1, с. 316]. То есть, как мне представляется, Спиноза подводит нас к мысли о естественности существования свободы, вытекающей из природы Человека. Отсюда и название его главного труда – «Этика», направляющего нас в сторону морали – Монблана Человечества.

А уже следующая эпоха – эпоха Просвещения – говорит о свободе как принципе гражданского общества. Возникает понимание того, что только гражданское общество может предоставить Человеку полную свободу. Основное произведение Жан-Жака Руссо – трактат «Об общественном договоре, или принципы политического права» начинается знаменательными словами: «Человек рождается свободным, но повсюду он в оковах» [2, с.152], показывая: именно гражданское общество освободит Человека.

Философия XIX века в исследовании свободы основной своей направленностью видит разработку и внедрение в жизнь всей полномасштабной концепции свободы личности. Отсюда концепция либерализма Джона Стюарта Милля и его работа «О свободе» (1859). Милль считает, что сфера индивидуальной свободы и есть сфера человеческой жизни. Он перечисляет основные свободы: свободу совести, свободу слова, абсолютную свободу мысли, чувства и мнения (относящегося к любой сфере жизнедеятельности человека), свободу выбора и преследования самостоятельно выбранной цели, свободу устраивать свою жизнь по своему личному усмотрению, свободу действовать совместно с другими индивидами. При этом Джон Стюарт Милль справедливо и прозорливо замечает значение индивидуального развития для осознания свободы и требования свободы: «Индивидуальное развитие только тогда возможно, когда индивидум имеет свободу вести такой образ жизни, какой признает для себя лучшим, — и чем большую степень этой свободы предоставлял индивидуму тот или другой век, тем более этот век имел цены в глазах потомства» [3, с. 313].

А уже в XX веке речь пошла о максимуме свободы Человека, что и было отображено в философии экзистенциализма. По-моему мнению, наиболее позитивен был Карл Ясперс, который в работе «Философская вера» заметил: мы сознаем «наше человеческое бытие из нашей свободы» [4, с. 449]. То есть, Человек не может быть понят и существовать как вид без Свободы.

Зачем я делаю такой экскурс в вышеобозначенной проблеме напрямую не связанной со свободой?

Все очень просто. Сегодня на повестке дня стоит вопрос о добровольном отказе Человечества от Свободы, которую Человечество кровь в буквальном смысле слова завоевывало на протяжении всей своей истории.

И осуществляется это государством (в глобальном и локальном смысле слова) под знаменем борьбы с пандемией Covid-19.

Я бы сказал, что происходит своеобразная виктимизация личности (процесс превращения в жертву преступного посягательства) со стороны государства. Государство, рассказывая об эпидемии, не доказав при этом ни наличие самой эпидемии (напоминаю, что по международным критериям эпидемией считается прогрессирующее инфекционное заболевание, достигшее или превысившее порог в 5% от общего числа населения какой-либо территории или какой-либо социальной группы), ни тяжесть последствий (попробуйте сравнить например, количество умерших в Италии в феврале 2019 года и в феврале 2020 – странно, но Вы не найдете существенной разницы!).

Зато под предлогом эпидемии существенно ограничиваются Права и Свободы личности! При этом Человек в XXI веке становится жертвой государства! Следовательно, мы начинаем путь обратно в Средневековье (происшествие в Санжарах только подтверждает мои слова)!

Возникает проблема, которой ученые не уделяли должного внимания. Обычно виктимизация происходит с людьми при неблагоприятных условиях социализации. Но здесь на повестке дня пострадавшими в большей мере являются как раз страны с благоприятными результатами социализации. Мало того, повышенная виктимизация наблюдается практически у всех слоев населения, хотя в теории ей больше всего подвержены наиболее уязвимые слои или группы населения: дети, пожилые люди, социально-дезадаптированные личности и так далее.

Я бы предположил, что данная ситуация возникла ввиду следующих причин.

■ Массовая социокультурная дезадаптация:

- представители разных слоев населения, в том числе и основы общества в лице среднего класса, не смогли адекватно воспринять окружающую действительность и найти свое место с помощью логики (как прав Спиноза!) в этой действительности;

- не было выстроено успешное общение с окружающими, а государство еще и намеренно ограничило данную возможность;

- способность к самоорганизации была выработана в недостаточной мере и общество делегировало эту способность государству, а оно и радо стараться, сразу же лишив Человека Свободы;

- были коренным образом изменены статусно-ролевые позиции, к трансформации которых Человечество оказалось не готово.

■ Отсутствие в должной мере в современном обществе социокультурной аттракции (способа понимания одного человека другим, одной социальной или культурной группы – другой, на основе устойчивого положительного чувства). Здесь некоторая доля вину принадлежит и Интернету, который сделал менее важной необходимость непосредственных личных контактов, уведя Человека в дистанционную среду.

■ Дефектами социализации личности и изменением роли агентов социализации. Как показала легкость введения ограничений и развитие панических настроений, социализация личности в контексте противостояния массовой истерии не была успешной. Изменение «веса» агентов первичной социализации, замещение Интернетом и другими средствами массовой коммуникации родителей привело к подверженности личности массовому психозу.

Вопрос состоит в том, каким образом в дальнейшем избежать повторения пройденного, поскольку уже очевидно, что последствия борьбы с коронавирусом, по меткому выражению президента США Дональда Трампа, оказались большими, чем сам коронавирус.

Как мне представляется, необходима выработка стратегии в разных направлениях:

во-первых, реальное понимание и выработка четковывраженных критериев, что является эпидемией, а что – не является; какие проявления болезни в обществе – являются пандемией, а какие – не являются;

во-вторых, так называемая дорожная карта борьбы с эпидемией, пандемией, другими вариантами форс-мажора при развитии современного общества. То есть, необходимо четко знать, какие меры, и в какой последовательности мы принимаем;

в-третьих, изменение концепции социализации личности в связи с выявленными особенностями, как-то: выработка у личности стрессоустойчивости; понимание личностью и обществом особенностей индивидуальной, видовой, групповой и массовой виктимности (то есть, мы должны уметь определять, кто и в каких условиях является жертвой); создание у общества ценностных ориентаций мультикультурализма и толерантности;

в-четвертых, введение безотлагательных мероприятий по социокультурной адаптации личности: должна быть максимально снижена социокультурная дезадаптация как отдельной личности, так и семьи в целом; личность необходимо нацелить на постоянную деятельность, активность, участие в различных социокультурных мероприятиях, контактирование как можно с большим количеством социокультурных групп; важно знакомство личности и ее адаптирование к различным социокультурным ролям.

Данные и другие профилактические мероприятия должны не только создать более стрессоустойчивую личность, но и предоставить Человеку прививку против страха придуманных («высосанных из пальца») кем-то идолов.

Список использованных источников

1. Спиноза Б. Избранное. Минск: Попурри, 1999. 590 с.
2. Руссо Жан-Жак. Трактаты. М.: Наука, 1969. 704 с.
3. Милль Джон Стюарт. О свободе / Антология мировой либеральной мысли (I половины XX века). М.: Прогресс-Традиция, 2000. С. 288-392.
4. Ясперс Карл. Смысл и назначение истории. М.: Республика, 1994. 527 с.

Аксьонова Віра Ігорівна - доктор філософських наук, доцент кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук Львівської академії Національного авіаційного університету,

Скловський Ігор Зіновійович - доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

СОФОКРАТІЯ ЯК ПРОЄКТ ВИХОДУ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ ІЗ СИТУАЦІЇ ДУХОВНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовується соціокультурний зміст софократії як феномену розумного реформування гуманітарно-філософської освіти в Україні на основі аналізу процесу демократичного подолання протидорства захисників сучасного цивілізованого суспільства з носіями войовничого національного екстремізму; взаємозв'язку носіїв громадянського суспільства з ідеалами великих корифеїв про «сім'ю велику, вільну, нову» (Т. Шевченко), яка актуалізує етноконфесійні мрії про те, що «во Христі немає а ні іудея а ні елліна, а ні римлянина».

З позицій постнекласичної метафізики можемо подивитися на становлення української політичної нації. У складному процесі поглиблення глобалізації, становлення правової держави і демократичного розвитку освітнього простору Україна зіштовхнулася з гострою необхідністю створення людини як носія правової та політичної культури, що допомогло б активізації процесу перетворення цивілізованих патріотів-громадян в політичну еліту – прихильників європейської інтеграції. Формування культури стабільного соціуму на громадянському шляху до демократії відбувалося поступово, креативно, іноді драматично, про що свідчить досвід революції на «граніті» (1990р.) «помаранчевої революції» (2004р.), «революції гідності»(2013-14р).

Динамічність революційних змін в Україні відобразилась суперечливою ходою реформ у вищій школі, появою ситуативно-блюзнірських проєктів – обожнювання соціокультурного релятивізму, який сіяв лише гуманітарний хаос і знищував духовно-цілісну природу людини, – основу де-факто існуючої громадської стабільності. Для української політичної нації, яка де-факто сформувалася на перехресті 20-21 ст., войовничий націоналізм поглиблював антагонізм між владою та опозицією, що були обрані шляхом маніпуляції громадською думкою, попри мрію українців різного етнічного походження, які вистраждали і закріпили свій вибір на референдумі у грудні 1991р. своє право жити у суверенній Україні, зберігаючи добросусідські стосунки у «ближньому і дальньому зарубіжжі».

Одним з важливих соціально-гуманітарних та філософських аспектів розвитку освіти у Західній Європі стає активна діяльність громадянського суспільства, не зважаючи на деспотизм абсолютистської влади, реалізація на практиці фундаментальної теорії суспільного договору, яку розвинули французькі філософи-просвітники Ж.-Ж. Руссо, Ш.Монтеск'є, Ф.М.А. Вольтер та ін.. Надзвичайним політико-правовим результатом її втілення стало прийняття Конституції часів Великої революції у Франції. Саме в умовах антропологічного песимізму Т.Гоббс намагається сформулювати правові положення, які здатні врегулювати жорстке протистояння між абсолютною монархією та парламентом у боротьбі за політичну владу у Великобританії.

Засадам поступової інтеграції України у Європейський простір, не суперечить її багатовекторність тобто збереження Російської Федерації як головного стратегічного партнера (приклад наших сусідів показує, що переоцінка цінностей основних етнічних ідеалів і освоєння громадою норм європейського гуманізму йде без гострих етноконфесійних конфліктів і гібридних війн). Войовничий націоналізм призвів не лише до деякої реанімації етнічних фобій (русофобії, полонофобії, антисемітизму). Національний егоїзм та правовий нігілізм, врешті решт призводить до загрози реваншу системи нецивілізованості, невігластва, свавілля та беззаконня й тотального порушення прав людини. Чи «будь-яка влада від Бога» у руслі софократії?

Активний пошук дослідниками України (Є.Борінштейн, І.Скловський та ін..) шляхів осмислення світоглядних проблем в сучасній освіті обов'язково ---торкається аналізу суб'єктно-об'єктних чинників громадської свободи національного суспільства у процесі розвитку цивілізованого громадянського суспільства, що репрезентоване концепціями видатних європейських мислителів (Аристотель, Е.Кассирер, І.Кант, Ф.Ницше, Платон, Г.Сковорода).

Сучасна парадигма гуманітарної освіти має базуватися на тлумаченні європейськими мислителями діалектики національного різноманіття трьох складових української політичної нації: слов'яно-православної (українці-автохтони, українські росіяни, болгари, греки, білоруси-полещуки...), західно-християнської (українські поляки, угорці, німці, французи...), юдео-мусульманської (українські євреї, кримські татари, караїми, кримчаки...).

Ситуативні зміни, наприклад, гуманітарної освіти проходили у революційному небажанні основних акторів брати до уваги традиції етнічної та конфесійної толерантності, швидкого державного реагування на порушення прав людини і громадянина, української ідеї, ігноруючи попередження корифеїв (Т.Г.Шевченко «КОБЗАР», М.В.Гоголь «Як посварилися Іван Іванович з Іваном Никифоровичем», «Тарас Бульба»...). Нащадки Великого Кобзаря, зокрема видатні новатори філософії освіти А.С.Макаренко («Педагогічна поема»), В.О.Сухомлинський («Серце віддаю дітям») щиросердно довели, що гуманітарно-філософська освіта є оптимальним засобом становлення людини шляхетного типу, що витікає з полікультурної природи української постмодерної нації.

І.Франко, попереджаючи патріотичну молодь проти спокуси націонал-радикалізму, виступає за етнічну толерантність українців-автохтонів, бо так звані, «кляті москалі» (чи в сучасних умовах інші складові етноконфесійного різноманіття) не є споконвічні вороги. Сутність патріотичного виховання – в осмисленні вищих ідеалів творчості Великого Каменяря присвячена пошуку етносоціальної злагоди («Одвертий лист до Галицької молоді».

«Соціальна акція, соціальне питання, соціалізм. Уваги над квестією соціальної»). Великий Каменяр проявив свій футурологічний геній, узагальнюючи романтично-просвітницький вибір ліберальної моделі освіти централізму як у Галичині, так і у Губернській Малоросії.

А.С.Макаренко своєю творчістю та долею виявив, що лицарський дух козакофільства дозволяє латентне відтворювати український тип донкіхотства. Для протистояння імперській інтерпретації малоросійської реальності А.Макаренко у «Педагогічній поемі» нібито випадково називає себе «Дон Кіхот Запорізький» і обґрунтовує спроби перевести дитячу колонію ім. Ф.Дзержинського у Запоріжжя на о. Хортицю.

Для В.Сухомлинського «островом Хортиця» стає село Павлиш Онуфріївського району Кіровоградської області. Нажаль, навколо донкіхотської інтерпретації спадку великих педагогів, зокрема А.С.Макаренка, відбувається атака невігласів. Доречи, слухним є зауваження професора Є.Р.Борінштейна про те, що процес відтворення європейського типу суспільства залежить від «системного управління діяльністю людини, соціокультурними і матеріальними ресурсами суспільства, що залежить від пріоритетів творчої особистості» (Є.Борінштейн Ідеологеми філософії логістики. 2016. С.6.)

Список використаної літератури

1. Аксьонова В.І. Гуманістичні обрії європейського простору: український контекст монографія. Наук. ред. Є. Борінштейн. Одеса – Херсон: Гельветика, 2018. 536с.
2. Борінштейн Є.Р. Ідеологеми філософії логістики. Методологія та технологія сучасного філософського пізнання. Одеса: ДЗ «ПНПУ К.Д.Ушинського», 2016. С.4-9.
3. Кремень В.Г. Зміст освіти і дидактична стратегія. Учитель.1999. №11- 12. С30-35.
4. Ніцше Ф. Обрані твори в 3-х т. Т.1. Воля до влади: опит переоцінки всіх цінностей: Пер. нім. М.REFL – book, 1994. С.298.
5. Хайдеггер М. Час картини світу. Час і буття: статті й виступ. М.: Республіка, 1993. С.41-62.

Атаманюк Зоя Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ЦІЛІСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК РІВНОВАЖНОЇ СИСТЕМИ

Буття людини – це процес становлення людини, усвідомленням самого себе. Проблема людини у філософії, як правило, розглядається у зв'язку з соціумом. Саме людина пов'язана з іншими системою відносин, вона – діяльна матеріально-предметна істота, носій певної культури. Кожна з цих граней її буття і може бути взята за основу при аналізі людини. Враховуючи таку багатозначність, необхідно виділити якусь основну якість людини, те, що в першу чергу робить її людиною.

Вивчення сутності і сутнісних ознак людини можливе лише у розмаїтті їхніх проявів, що охоплюють різні сфери соціальної життєдіяльності. Людина, її сутність та існування – предмет дослідження багатьох областей знання: філософії, політології, соціології, педагогіки, психології та інших наук. Кожна з них в рамках свого предмета намагається відповісти на питання, що таке людина, які її відмінні властивості, яким чином вони проявляються. Багатомірність такої реальності як людина знайшла своє відображення в значній кількості наукових понять, з допомогою яких фіксуються різні аспекти прояву сутності людини [7, с.6].

Особистість – це синтез біологічного і соціального в людині, результат її духовного і морального розвитку. В найзагальнішому вигляді розвиток особистості можна визначити як процес входження людини в нове соціальне середовище та інтеграцію в ньому як результат цього процесу [1, с.7].

Для того щоб глибше зрозуміти, що ж собою являє цілісність особистості, розглянемо особистість як систему. Під системою зазвичай розуміється сукупність взаємопов'язаних

елементів з певними відносинами і залежностями між ними, а цілісність розглядається як інтегративна властивість системи, яка дозволяє їй розвиватися і функціонувати.

Особистість – система багатовимірна, рухлива, має складну структуру. Цілісне її буття обумовлюється єдністю проявів у всіх головних площинах її внутрішньої будови: способу мислення, здібностей, рис характеру, світу почуттів, переконань потреб, поглядів і т.д., а також сукупністю суспільних відносин, сферою спілкування, діяльністю людини як представника певного соціального шару, спільності, професії.

Для аналізу цієї складної системи виділимо три основні групи якостей: 1 - природні, 2 - функціональні, 3 - системні, що інтегрують. Слід зауважити, що природні якості при цьому виступають лише як матеріальні носії соціальних якостей. Виділені групи якостей дають можливість представити особистість як органічну систему, що включає в себе дві основні підсистеми, які в свою чергу розпадаються на безліч складових взаємопов'язаних елементів [3, с.234].

З тих пір як людина стала на шлях соціального життя, формування її індивідуального розвитку як цілісної особистості відбувалося відповідно до умов конкретного соціального оточення. Тому не можна зрозуміти сутність окремої особистості, її цілісність, не розкриваючи при цьому сутності суспільства. Особливий тип зв'язків і відносин, домінуючий в суспільстві, виступає природним умовою формування цілісності особистості. Особистість, освоюючи суспільні відносини, соціокультурний досвід, переломлює їх в своїй внутрішній структурі, в діяльності, в поведінці, у відносинах з іншими людьми, з суспільством, і тим самим формує свої природно-функціональні якості. Діалектика соціальної детермінації в процесі становлення цілісності особистості виступає у вигляді багаторазово опосередкованих зв'язків і взаємозалежностей між особистістю і суспільством. При такому підході цілісність особистості може бути визначена як міра привласнення і перетворення її наявних суспільних відносин. Відзначаючи цей факт, слід зазначити, що особистість хоча і обумовлена у всьому різноманітті своїх властивостей, рис, якостей суспільством, проте її не можна зводити до простого зліпком суспільної системи, до жорсткої детермінації. Незважаючи на деякий єдиний соціальний початок, всі люди різні і за своїми поглядами, переконаннями, здібностям, характером, за своєю активністю і багатьма іншими параметрами.

Формування цілісності як стану рівноважної системи «особистість», відбувається на життєвому шляху, який є для кожної людини неповторним і охоплює зміну одних видів соціальних ролей іншими, процес отримання нових можливостей і їх реалізацію, в цілому, весь шлях розвитку індивіда. Життєвий шлях людей багатий складним змістом їх повсякденного існування в межах природних і соціально-культурних реалій. Життєвий шлях конкретної особистості підрозділяється на цілий ряд фаз, етапів і ступенів, в основі яких знаходяться системно-інтегративні якості особистості. Досить часто системно-інтегративні якості особистості не залишаються незмінними протягом усього життя людини, тобто система «особистість» не є раз і назавжди заданою. В історії відомо чимало випадків коли, наприклад, людина, будучи атеїстом, раптом стає глибоко віруючою, і навпаки, і на підставі цього змінює своє життя, тобто відбувається внутрішня перебудова особистісної системи з виникненням у ній нових структурних елементів. Іноді ці трансформації людині важко усвідомити і пояснити навіть самому собі.

Це і є прозорим проявом синергетичних особливостей процесу розвитку особистості. Звичайно ж, це не зовсім той процес самоорганізації, який має місце в неживій природі, але характерні риси синергетики тут явно мають місце.

Список використаних джерел

1. Боринштейн Е. Р., Кавалеров А.А. *Личность: ее языковые ценностные ориентации*. Одесса : Астропринт, 2001. 164 с.
2. Пригожин И., Стенгерс И. *Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой*. Москва : Прогресс, 1986. 431 с.

3. Суський Я.С. Репрезентація людини у теорії соціальних систем. Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 109. С. 172-176. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_109_44,

Атаманюк Зоя Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського
Васильєва Лариса – студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету Університету Ушинського

ФЕНОМЕН ЛЮБОВІ У ФІЛОСОФІЇ: ВИТОКИ І ЕВОЛЮЦІЯ

Феномен любові цікавив багатьох філософів різних часів. Так, наприклад Платон у своєму діалозі «Бенкет» намагається дати пояснення любові. Рене Декарт у своїй праці «Пристрасті душі» відносить любов до перших шести пристрастей, він намагається дати наукове пояснення феномену любові.

Християнство відкриває нам принципово нову етику, нове розуміння людини, її місця у світі, нові закони людського буття. Нагірна проповідь Христа будується на принципах нової моральності, заснованої на любові. Тому любов у християнстві відіграє досить важливу роль.

В історії релігій любов двічі отримала головне значення: як дика стихійна сила статевого потягу - в язичницькому фалізмі, і потім, на противагу цьому, як ідеальний початок духовного і суспільного єднання - в християнській «агапе».

В історії філософії це поняття займало чільне місце в різних системах. Для Емпедокла любов була одним з двох начал всесвіту, саме початком всесвітнього єдності і цілості, метафізичним законом тяжіння і доцентрового руху [2]. У Платона любов є демонічне (зв'язує земний світ з божественним) прагнення людської істоти до досконалої повноти буття. Це естетичне значення любові було залишено без уваги в патристичній і схоластичній філософії.

Платон у своєму трактаті «Бенкет», вводить істотно нове формулювання про зв'язок любові і пізнання. Любов у нього – процес безперервного руху. Платонічний ерос – є ерос пізнання.

Відповідно до Аристотеля, метою любові є дружба, а не чуттєвий потяг. Аристотель запропонував так визначити поняття любові: «любити значить бажати комусь того, що вважаєш благом, заради нього [тобто іншої людини], а не заради самого себе, і намагатися в міру сил доставляти йому ці блага» [1].

Інший сенс в поняття вкладали суфійські філософи і літератори Персії і Арабського Сходу за часів Середньовіччя. Так, в поезії Омара Хайяма і Алішера Навої, любов в душі суфійської традиції ототожнюється з вином. Вино, наливають в посудину, тобто в тлінну людську оболонку, наповнюють людей духовною складовою, діалектично вводячи поняття любові до Бога. Проте існування Бога саме по собі не було у них обов'язковою атрибутикою. І напрямок, вектор любові, міг мати різні значення.

У Середньовіччі своєрідне злиття християнських та платонічних ідей про цей предмет ми знаходимо у Данте. Взагалі, в середні віки любов була предметом релігійної містики, з одного боку, і особливого роду поезії з іншого; ця поезія, з Південної Франції поширена по всій Європі, була присвячена культу жінки та ідеалізована статевої любові в сенсі гармонійного поєднання всіх трьох її елементів: благоговіння, жалості і сором'язливості [4].

В епоху Відродження працями Марсіліо Фічіно, Франческо Каттані, Джордано Бруно і інших, починається розвиток протягом неоплатонізму. В основі цієї любовної філософії знаходиться вчення про красу. Природа любові є прагнення до краси. Ця концепція пов'язує етику і естетику і значно впливає на мистецтво епохи Відродження [4].

В епоху бароко Бенедикт Спіноза дав таке визначення: «Любов є насолода, що супроводжується ідеєю зовнішньої причини» (лат. Amor est Laetitia concomitante idea causae

externae) Спіноза ототожнював любов з абсолютним знанням (amor Dei intellectualis) і стверджував, що філософствувати є не що інше, як любити Бога.

У новій філософії слід зазначити теорію статевої любові у Шопенгауера («Metaphysik der Liebe» в «Parerga u. Paral.»). Індивідуалізацію цієї пристрасті у людини Шопенгауер пояснює тим, що життєва воля (нім. Wille zum Leben) є не тільки прагненням до продовження роду (як у тварин), а й до створення можливо найдосконаліших примірників роду; таким чином, якщо цей чоловік пристрастно любить саме цю жінку (і навпаки), то значить, він саме з нею може в даних умовах створити найкраще потомство [6].

У ХХ столітті взаємозв'язок між любов'ю і сексуальністю ліг в основу робіт Зигмунда Фрейда. Любов за Фрейдом – ірраціональне поняття, з якого виключено духовне начало. Любов в теорії сублимації, розробленій Фрейдом, зводиться до первісної сексуальності, яка є одним з основних стимулів розвитку людини.

Згодом були зроблені спроби розвинути теорії Фрейда, і переходу від чистого біологічного опису до соціальної та культурної складової як основних явищ. Цей новий напрямок, зароджений в США, було названо неофрейдизмом. Одним з лідерів неофрейдизму вважається психоаналітик Еріх Фромм.

Таким чином, феномен любові цікавив філософів з давніх часів. Перші спроби пояснення феномена любові з'явилися вже в античні часи. Любов як вище людське почуття – це частина життя кожного з нас.

Список використаної літератури

1. Болонь Жан-Клод История любовных побед от античности до наших дней. М., Текст, 2010. ISBN 5-7516-0803-3
2. Юрій М. Р. Етика / М. Р. Юрій – К.: Дакор, 2006. – 320 с.
3. Декарт Р. Страсти души. - URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000538/st000.shtml>
4. Кант И. Метафизика нравов - URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z00005032/st000.shtml>
5. Фромм Еріх. Мистецтво любити/ Еріх Фромм – Москва: Педагогіка, 1990. – 129 с.
Шопенгауэр А. Мир как воля и представления. - URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000367/st003.shtml>

Балашов Едуард Михайлович - кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки Національний університет «Острозька академія»

САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК КОГНІТИВНА СКЛАДОВА САМОРЕГУЛЬОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Високі вимоги, що ставляться до навчання сучасної особистості, жорсткі конкурентні вимоги сучасного ринку праці, усе більшу уваги в наукових дослідженнях приділяється проблематиці ефективності, у тому числі навчальної, діяльності людини. Гостро постає проблема виокремлення когнітивних характеристик молоді особистості, що визначають ефективність і самоефективність діяльності у різноманітних сферах. Так само величезне значення для успішності діяльності молоді людини має її самоефективність, мотивація, прагнення до реалізації потенціалу.

У психології це було охарактеризовано у концепції самоефективності, яку розробив ввів канадський психолог А. Бандура у своїй соціально-когнітивній теорії. Самоефективність є комплексною особистісною характеристикою, яка включає поєднання пізнавальних процесів, мислення та саморегуляції особистості. Вона визначає особистісну здатність орієнтуватися на досягнення мети через подолання перешкод у особистісно істотних ситуаціях. У ситуаціях, які несуттєво значущі для особистості, самоефективність виявляється

саму у особистісному вміння витратити мінімум своїх зусиль для досягнення необхідного, часто мінімально необхідного результату. Самоефективність є похідною від трьох взаємопов'язаних головних джерел – поведінки, впливу оточення і особистісних факторів (віри, очікувань, самосприйняття, пізнання, прогнозування майбутнього, здатності до соціального навчання тощо [1].

А. Бандура також розкрив сутність цього поняття і роль в індивідуально-особистісному розвитку особистості. Його дослідження у розрізі створення методики вивчення загальної самоефективності продовжили М. Єрусалем та Р. Шварцер та В. Ромек [5]. Самоефективність у студентському віці, рівні самоефективності, задоволеність навчання як чинник самоефективності та інші аспекти вивчають сучасні вітчизняні науковці Н. Крейдун, О. Поліванова, Л. Яворовська [2], Н. Кривцова і Б. Бірон [3], Д. Шапошник [4] та ін.

Стосовно методологічного аспекту дослідження самоефективності існує чимало невирішених питань. По-перше, немає однозначного підходу до концептуалізації самоефективності, її змісту, особливостей, що, відповідно, є значною перепоною для створення валідного діагностичного інструментарію; по-друге, на нашу думку, дослідження самоефективності лише особистісними опитувальниками не здатні повною мірою ідентифікувати дану змінну, адже самоефективність виявляє себе у конкретній ситуації, яка потребує від суб'єкта вирішення; по-третє, не зрозуміло, чи самоефективність може претендувати на роль самостійного конструкта, здатного сприяти досягненню мети особистістю, чи вона є лише частиною іншої функції та спроможна проявляти себе в одній сфері життєдіяльності особистості, не поширюючись на інші.

Теоретичний аналіз напрацювань з тематики вивчення феномену особистісної самоефективності доводить не досить опрацьовану структуру розуміння цього поняття. Недостатньо емпірично досліджені такі аспекти самоефективності як фактори, що впливають на її розвиток, самоефективність у саморегульованому навчанні, вікові особливості розвитку цього явища тощо. Саме це визначило наше наукове зацікавлення до теоретичного аналізу і емпіричного визначення рівнів самоефективності студентської молоді.

Емпіричне дослідження відбувалося на базі Національного університету «Острозька академія». З метою визначення ступеню впливу розвитку метакогнітивних процесів студентів на їхню навчальну успішність нами була сформована вибірка студентів у кількості 32 особи (12 юнаків та 20 дівчат) у віковому діапазоні від 17 до 21 років ($M_{вік}=19,08$, $SD=1,80$), серед яких 16 студентів першого курсу і 16 студентів четвертого курсу. Результати емпіричного дослідження дозволяють нам проаналізувати рівні самоефективності студентів. З цією метою ми використали Тест оцінки загальної самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема [5].

Дані з кількісною характеристикою емпіричних результатів цього дослідження наведено в табл.1, з якої легко бачити, що серед респондентів і на першому, і на четвертому курсах значно переважає середній рівень самоефективності (відповідно 59,4% та 78,1%), і цей показник значно переважає у студентів четвертого курсу (різниця – 18,7%). З переходом на старші курси дещо знизився високий рівень (на 3,1%). Загалом можемо стверджувати, що ці показники досить прийнятні, і вони підтверджують адекватність студентів у оцінці своїх здібностей та визначенні цілей, а також засвідчують їхню готовність докласти зусиль для їхнього досягнення.

Таблиця 1.

Кількісні показники рівнів самоефективності студентів згідно Тесту оцінки загальної самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема (N=32) (%)

Рівень самоефективності	1 курс	4 курс	Δ (%)
Низький	28,1	12,5	-15,6
Середній	59,4	78,1	+18,7
Високий	12,5	9,4	-3,1

Слід відзначити, що досить значна частина студентів першого курсу (28,1%) та трішки менше студентів четвертого курсу (12,5%) згідно отриманих результатів мають низький рівень загальної самоефективності, і відповідно рівень значно зменшується протягом перебігу навчання (на 15,6%). Цим підтверджується те, що студенти-першокурсники мають досить високий рівень внутрішніх неузгодженостей. Вони недостатньо впевнені у собі на початку навчання, а отже і їхнє загальне самопочуття відображає цю не впевненість у своїх силах. Слід відзначити, що показник низького рівня зменшується, а отже студенти набувають більшої впевненості у своїй діяльності.

Високий рівень самоефективності у навчальній діяльності студентів означає, що вони готові ставити перед собою вищі і складніші навчальні цілі, докладати якомога більше зусиль для їхнього досягнення і спрямовувати ці зусилля на досягнення якомога вищих успіхів, що у майбутньому відобразиться у високих навчальних результатах, і це повинно бути для них особистісно важливим результатом. Низький рівень самоефективності характеризує студентів з точки зору надмірної самокритичності до своєї компетентності та індивідуально-особистісних недоліків. У них занижена навчальна мотивація через надмірно розвинуте почуття очікування невдач, яке заважає їм проявити свої реальні здібності у навчальній діяльності.

В результаті аналізу отриманих конкретних відповідей респондентів на окремі запитання можемо стверджувати, що найбільше студенти повністю погоджувалися з твердженнями, які підкреслюють їхню здатність вирішити більшість проблем за допомогою прикладення достатніх зусиль, а також знайти декілька варіантів розв'язання проблем, що постають. Найменше студентів погоджувалося з твердженнями, що їм легко досягнути поставлених цілей і завжди відомо, як поводитися у випадку виникнення неочікуваної ситуації. Відповідно, можемо стверджувати, що саме ці чинники спричиняють недостатньо високий рівень розвитку їхньої самоефективності.

Таким чином, нами виявлена тенденція домінування середнього рівня загальної самоефективності і спостерігається його значне збільшення, а також значне зменшення низького рівня і незначне зменшення високого рівня досліджуваного явища у студентів протягом навчання. Це пояснюється структуризацією навчального процесу, що характеризується задоволенням від навчальної діяльності, появою нових життєвих планів, задоволеністю становищем у академічній групі і суспільстві, збільшенням рівня власної самооцінки студентів.

Самоефективність на когнітивному рівні відображає рівень ефективності і компетентності особистості, які визначаються нею самостійно, а також впевненість у своїх силах для досягнення поставлених завдань. Самоефективність формується на основі особистісного самопереконання, що відбувається через отримання інформації про ефективність своєї діяльності з різних джерел. Особистісне відчуття самоефективності є визначальним чинником поведінки людини та успішності її діяльності.

Самоефективність відіграє важливу роль саме у студентський період життя особистості, оскільки, як доведено нашими емпіричними дослідженнями, вона допомагає полегшити адаптацію студентів до навчальних вимог ЗВО і пристосуватися до навчального процесу. Надзвичайно актуальним є самоефективність у процесі підвищення рівня саморегуляції навчальної діяльності студентів, оскільки підвищує їхню активність і наполегливість, а також сприяє у подоланні труднощів та досягненні поставлених навчальних поставлених цілей.

Список використаної літератури

1. Бандура А. Теория социального научения. СПб.: Евразия, 2000. 320 с.
2. Крейдун Н. П., Поліванова О. Є., Яворовська Л. М. Задоволеність навчання у вищому навчальному закладі як чинник професійної самоефективності сучасних студентів. Проблеми сучасної освіти. 2016. №6. С. 37–41.
3. Кривцова Н. В., Бірон Б. В. Роль відчуття когеренції у зростанні ресурсності особистості та рівнів самоефективності. Science and education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2019. #VII (79), Issue 197. С. 70-73/

4. Шапошник Д. О. Методологічні засади дослідження самоефективності особистості. Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інститут у психології імені Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 17. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. С. 690-701.

5. Шварцер Р., Ерусалем М., Ромек В. Русская версия шкалы общей самоэффективности Р. Шварцера и М. Ерусалема. Иностранная психология. 1996. № 7. С. 71–77.

Большакова Ольга Віталіївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри загальної підготовки Одеської державної академії технічного регулювання та якості

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ПОСЛУГ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ СЕРВІСНОЇ ДЕРЖАВИ

Протягом тривалого часу, починаючи з проголошення незалежності України, значні зусилля державної влади були спрямовані на удосконалення національного законодавства. Головною метою такої діяльності влади було та залишається на цей час залишається побудова громадянського суспільства та правової держави. Одним із першочергових завдань сучасної вітчизняної соціально-філософської науки є розробка та внесення пропозицій до єдиної ефективної загальнонаціональної правової політики держави як на найближчий час, так і на перспективу, одним із критеріїв ефективності якої є висока соціальна активність загальної та правової культури, правосвідомості громадян і посадових осіб.

Сервісна ідея розвитку державної системи ґрунтується на класичній економічній схемі: «виробник послуг - споживач», де стійкість і легітимність державних інститутів пов'язана з ефективністю виявлення, моделювання та реалізації індивідуальних і групових інтересів і потреб. У «сервісній» організації управління домінуючим показником ефективності виступає «задоволеність споживачів», тобто населення. Для цього обґрунтовується необхідність використання комплексного підходу до нормування цілей і завдань управлінської діяльності (системний взаємозв'язок соціальних, соціологічних, психологічних, адміністративних, економічних, інформаційних, правових форм, методів, способів і прийомів). Використання терміну «державна послуга» є характерним для первинного етапу становлення сервісної моделі держави в Україні, в процесі структурування публічних послуг. Відповідно, орієнтація на надання послуг громадянам стає підґрунтям модернізації структурних та функціональних складових сучасної держави.

Державні послуги, особливо зважаючи на без альтернативність деяких із них, потребують особливої уваги до дотримання стандартів якості їх надання.

У цілому якість державної послуги може бути представлено: 1) якістю змісту її кінцевого результату; 2) якістю отримання послуги, пов'язаного з комфортністю і доступністю. Під якістю кінцевого результату послуги ми розуміємо вимоги до кінцевого результату послуги з точки зору відповідності послуги стандарту і регламенту в частині повноти та своєчасності її надання.

При цьому оцінка якості державних послуг здійснюється із застосуванням двох основних методів: внутрішня (оцінка визначається на основі періодичного аналізу діяльності з надання послуг самим суб'єктом надання), зовнішня (оцінка визначається споживачем послуг шляхом і здійснюється незалежним суб'єктом на замовлення держави).

Для оцінки об'єктивних показників якості послуг державних послуг можна використовувати такі методи збору та аналізу інформації: 1. Метод включеного спостереження в точці надання державних послуг. 2. Метод контрольної закупівлі. 3. Анкетне опитування населення і підприємців в точці надання державних послуг. 4. Метод групових інтерв'ю з державними службовцями.

Варто зазначити, що труднощі знаходження задовільних показників якості послуг держави зумовлено тим, що будь-який набір таких показників є неповним і валідність кожного з них може бути предметом суперечок і обговорень різних галузевих фахівців. Результативність діяльності в державному секторі має безліч аспектів, жоден з яких не може бути априорі визнаний незначним; це автоматично веде до надмірного збільшення кількості показників

При формуванні зведених показників якості та результативності завжди виникають розбіжності і невизначеність у визначенні значимості різних компонентів, обумовлені неможливістю визначити пріоритет показників раціонально. Безліч технічних і методологічних труднощів пов'язано з відмінністю процесу надання / споживання державної послуги від процесу придбання / продажу послуг.

Одним із дієвих заходів побудови ефективної системи управління якістю державних послуг в Україні є впровадження міжнародного стандарту якості ISO серії 9000, який є універсальним інструментом сприяння суб'єктам надання послуг, незалежно від їх виду, у впровадженні та забезпеченні функціонування ефективних систем управління якістю. При цьому, стандарт ISO серії 9000 не встановлює безпосередньо вимог до послуг, але визначає механізми управління і контролю за процесом надання цих послуг, надає споживачам упевненості в тому, що суб'єкт надання здатен стабільно задовольняти їх вимоги [1].

У підсумку, вважаємо, що система показників якості надання державних послуг повинна включати показники різних типів, тобто бути комплексною, та ґрунтуватися на таких показниках (індикаторах якості): відповідність стандарту надання державної послуги прописаному порядку і вимогам по стандарту надання послуги; експертна оцінка якості інфраструктури, пов'язаної з наданням державних послуг; експертна оцінка роботи (компетентності, рівня обслуговування) співробітників державних установ з надання державних послуг; експертна оцінка оптимальності організації процедури отримання державних послуг.

У оптимальному варіанті комплексна система, що здатна забезпечити належну якість надання послуги державою, повинна мати такі взаємопов'язані складові: визначеність очікуваного якісного результату надання послуги; адекватність вимог до технології та обладнання, необхідного для досягнення результату; наявність матеріальних ресурсів, які забезпечують виконання вимог до технології та обладнання; зацікавленість фахівців у дотриманні встановлених вимог до технології і в досягненні високих якісних результатів діяльності; систематичне спостереження за тим, чи досягається результат, надається чи фінансування і, головне, чи задоволені споживачі, і за його результатами - коригування стану справ по попередніх позиціях.

Список використаних джерел

1. Системи управління якістю: Основні положення та словник. ДСТУ КО 9000:2015 (КО 9000:2015, ГОТ) Видання офіційне. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 45 с.

Васильєва Лариса - студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету Університету Ушинського

МЕСТО И РОЛЬ ЖЕНЩИНЫ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ХРИСТИАНСКОГО ДЕТЕРМИНИЗМА

В обществе от начала времён и поныне разгораются дискуссии, касающиеся неравенства полов. В исследовании, посвящённом этому вопросу рассматриваются взгляды различных представителей философской и социологической мысли от античности до наших времён. Особое место отведено христианскому взгляду на место и роль женщины в социуме, половой парадигме сквозь призму Новозаветных постулатов.

Античная философия - образец бинарных противоположностей. Одной из десяти пар контрастов, предложенных пифагорейцами, является женщина и мужчина, при чем последний явно превосходит свою противоположность во всем, подобно свету который лучше тьмы и добру, которое всегда выше зла. Пифагор утверждает: «Существует положительный принцип, который создал порядок, свет, мужчину, и отрицательный принцип, который создал хаос, сумерки и женщину» [1, с. 13].

Аристотель в свою очередь является ярчайшим представителем биологического детерминизма. Он усматривал идею разности полов как средство достижения лишь одной цели – продолжение людского рода. Из чего вытекает что женщина – не более чем инструмент вынашивания потомства. Она даёт ребёнку материю, а мужчина – форму (душу). Мыслитель так же считал, что женственность – природный изъян, «женщина есть как бы бесплодный мужчина» [2, с.90].

Более поздний представитель биодетерменизма Ж.-Ж. Руссо сформировал целую теорию «естественного женского воспитания»: «все воспитание женщин должно иметь отношение к мужчинам. Нравиться этим последним, быть им полезными, снискивать их любовь к себе и почтение, воспитывать их в молодости, заботиться о них, когда вырастут, давать им советы, утешать, делать жизнь их приятною и сладкою — вот обязанности женщин во все времена, вот чему нужно научить их с детства» [3, с. 550].

Рекомендации Руссо не ограничиваются столь узким пониманием роли женщины, в ракурсе её обязанностей, он так же затрагивает сферу женского развития как личности: «Следует ли отсюда, что она должна быть воспитываема в полном невежестве и должна ограничиваться одними заботами по хозяйству? Неужели мужчина сделает из своей подруги служанку? Неужели, живя с нею, он лишит себя величайшей прелести общения? Неужели, чтобы лучше поработить ее, он лишит ее возможности чувствовать, знать? Неужели он сделает из нее настоящего автомата? Нет, без сомнения; этого не указала природа, которая наделяет женщин умом столь приятным и столь гибким; напротив, она хочет, чтобы они мыслили, судили, чтобы они любили, познавали, украшали ум свой, как и фигуру свою; это те орудия, которыми она наделяет их, чтобы возместить недостающую им силу и чтобы управлять нашей силой. Они должны учиться многому, но только тому, что им прилично знать» [3, с. 556].

Рассматривая воззрения философов-схоластов Средневековья в свете Библейского учения напрашивается следующий вывод: воспринимая Священное Писание через призму патриархального абсолютизма по аналогии с властью Бога Августин и Фома Аквинский впадают в крайности ассиметричного дуализма.

Утверждение Аврелия Августина: «Где правит плоть и служит дух, там в доме царят извращенные порядки. Что может быть хуже дома, где жена господствует над мужем. Прав тот дом, где муж повелевает, а жена повинуется. Прав человек, в котором властвует дух, а служит плоть» небезосновательно, можно полагать что он отсылается на строки «Хочу также, чтобы вы знали, что всякому мужу глава Христос, жене глава - муж, а Христу глава - Бог» [Кор. 11:3].

Исходя из этого мы видим, что женщина хоть и находится в подвластном положении, не является воплощением «плотских похотей» об этом свидетельствуют следующие строки:

12 Ибо как жена от мужа, так и муж через жену; все же - от Бога [Кор. 11:12]

Что касается того как мужу следовало относиться к жене об этом написано следующее:

«28 Так должны мужья любить своих жен, как свои тела: любящий свою жену любит самого себя.

29 Ибо никто никогда не имел ненависти к своей плоти, но питает и греет ее, как и Господь Церковь,

30 потому что мы члены тела Его, от плоти Его и от костей Его.

31 Посему оставит человек отца своего и мать и прилепится к жене своей, и будут двое одна плоть.

32 Тайна сия велика; я говорю по отношению ко Христу и к Церкви.

33 Так каждый из вас да любит свою жену, как самого себя; а жена да боится своего мужа» [Ефесянам 5:28-33].

Средневековые идеи о том, что мужчина – воплощение сознательного, рационального и божественного, а женщина образ плотского грязного мира были популярны в античности, а так же пользовались спросом среди иудеев. «Иудеи были низкого мнения о женщинах. В своей утренней молитве иудей благодарил Бога за то, что Он не создал его «язычником, рабом или женщиной». По иудейскому праву женщина не была юридическим лицом, а вещью. У нее не было абсолютно никаких юридических прав; она являлась полной собственностью своего мужа; с ней он мог поступать, как ему хотелось.

В теории у иудеев были очень высокие идеалы о браке. У раввинов были такие поговорки: «Иудей должен предпочитать смерть идолопоклонству, убийству или прелюбодеянию». «Даже алтарь проливает слезы, когда человек разводится с женой своей юности». Но в действительности в то время развод стал до ужаса простым делом. Более свободомыслящие раввины, во главе с не менее знаменитым Гиллелем, давали этой фразе самое широкое толкование. Они заявляли, что муж может развестись со своей женой, если она испортила обед, пересолив его, если она ходила в общественных местах с непокрытой головой, если она говорила с мужчинами на улице, если она неуважительно отзывалась о родителях мужа в его присутствии, если она была скандальной, беспокойной или вздорной женщиной. А раввин Акиба толковал фразу «и если она не найдет благоволения в глазах его» так, что муж мог развестись с женой, если он нашел женщину, которую считает более привлекательной. Легко угадать, какое толкование пользовалось всеобщим признанием.

Но еще два положения иудейского права усугубляли положение. Во-первых, жена вообще не имела права на развод, если только ее муж не заразился проказой, не стал отступником, изменником или не занимался вызывающим отвращение ремеслом. В общем, по иудейскому праву, муж мог развестись с женой по любому поводу, а жена вообще не могла развестись с мужем».

Исходя из всего вышесказанного можно сделать вывод, что исследования Библии ясно дают нам понять что женщина и мужчина не равны. Об этом свидетельствует сам факт творения: «И сказал Господь Бог: не хорошо быть человеку одному; сотворим ему помощника, соответственного ему» Бытие 2:18.

Мужчина был создан первым, а женщина – соответствующий партнер для Адама. Затем в той же книге бытие мы находим обетования данные Еве: «и к мужу твоему влечение твое, и он будет господствовать над тобою.» Бытие 3:16.

Множество мест из Писания Старого и Нового заветов позволяют нам сделать вывод о том, что неравенство мужчины и женщины проявляется в большей мере в разности степени ответственности. Мужчина несет больше ответственности, Бог возлагает на него больше обязанностей, женщина в свою очередь свободна от этого «бремени» и основное требование к ней – послушание.

Значит ли это что в христианстве женщина является второстепенной и уничиженной? Такое утверждение следует считать в корне неправильным.

Обратимся к следующим ссылкам из Библии: «Нет уже Иудея, ни язычника; нет раба, ни свободного; нет мужского пола, ни женского: ибо все вы одно во Христе Иисусе» [Галатам 3:28].

В этих строках выражается ценность каждого человека, одинаково не зависимо от пола, положения или национальности. В другом месте мы видим указания мужчинам, желающим быть услышанными Богом: «Точно так же и мужьям следует в совместной жизни относиться к женам с должным пониманием и уважать их, потому что хотя они и более слабый пол, но равные с мужчинами наследницы благодатного дара жизни. Тогда ничто не воспрепятствует вашим молитвам» [1-е послание Петра 3:7].

В заключение можно сказать что позиции христианства стоят на том что мужчина и женщина не равны, но равноценны. Каждый из них – вершина творения и заслуживает почтенного отношения к себе.

Список использованных источников

1. Айвазова С.Г. Русские женщины в лабиринтах равноправия. М., 1998. С.13.
2. Аристотель. О возникновении животных. М., 1940. С.90.
3. Руссо Ж.-Ж. Эмиль или О воспитании// Руссо Ж.-Ж. Избранные сочинения. Т.1. М., 1961. С 550-556.

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології а менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського
Фіник Юлія – студентка 3 курсу соціально-гуманітарного факультету Університету Ушинського

НООСФЕРНИЙ ГУМАНІЗМ (СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)

В сучасному світі по-новому розглядається людина та її місце в цьому світі. Досить широкий розгляд мав традиційний гуманізм, який був сформований в XVI столітті в епоху Відродження. Зрозуміло, гуманізм – поняття неоднозначне. Якщо розглянути гуманізм, не пов'язаний з новою стратегією цивілізаційного розвитку, то може здатися, що людство буде розвиватися нескінченно довго. Однак біосфера вже поставила свої жорсткі екологічні та ресурсні обмеження традиційного гуманізму. І через це ідея гуманізму піддана значним змінам. На сьогодні настав перегляд традиційного гуманізму на користь ноосферного гуманізму. А ноосферна людина є ідеал універсальної людини в XXI столітті.

Ноосферний гуманізм – це поняття яке сформоване на основі двох термінів «ноосфера» та «гуманізм». Термін «гуманізм» виник в епоху Відродження та походить від латинського «*humanus*» – «людський», «людський». Г. Гівішвілі аналізує категорію гуманізму з двох позицій: індивідуальної (вузької) та соціальної (широкої) [2, 18]. Гуманізм як відкритий світогляд розглядає В. Кувакін: «Гуманізм – це світогляд, у центрі якого ідея людини як вища цінність та пріоритетна відносно себе реальності в ряду всіх інших матеріальних і духовних цінностей» [3, с. 104-105].

Термін «ноосфера» походить від грецького *νόος* — «розум» і *σφαῖρα* — «сфера» це сфера розуму; сфера взаємодії суспільства та природи, в межах якої розумна людська діяльність стає визначальним фактором розвитку. Частина планети й навколопланетного простору зі слідами діяльності людини. Слово створене у семантичному зв'язку і лексичній аналогії з «атмосферою» і «біосферою». Як зазначив В. І. Вернадський відповідний термін було введено французьким математиком та філософом Е. Ле Руа разом з його другом Тейяром де Шарденом [1].

Ф. Т. Яншина, глибоко досліджуючи праці В. І. Вернадського, ще в 1993 р. виявила низку положень, що характеризують умови ноосферної організації процесів на Землі [4, с. 167–172].

Ноосферний гуманізм бере свій початок у філософії комізму та вченні про ноосферу В. Вернадського. Однак коло ідейних впливів, які визначили формування ноосферного гуманізму, набагато ширше. З ним пов'язані імена К. Ясперса, П. Тейяра де Шардена, М. Фьодорова, К. Цюлковського, С. Подолинського та інші [2, с. 177-178].

І. Арсентієва та К. Стародубцева зазначають, що «становлення ноосфери розуміється як альтернатива самознищенню, деградації людини» [2, с. 177-178].

Поява ноосферного гуманізму як світогляду стала результатом аналізу сучасної ситуації у світі, негативні аспекти сформував дослідник І. Борзенко. Масштаб цих небезпечних феноменів збільшується, особливо на рівні психології, ідеології, що обертається постійною загрозою безпеці людей і джерелом страждань» [3, с. 59-60].

Відповідно до внутрішньої логіки ноосферного гуманізму його основні положення поділяються на дві частини. Перша – «це універсальна наука про єдність життя й Всесвіту та загальні закони їх системно-організаційної будови, функціонування та розвитку». Друга – це

«філософська віра у вирішальну роль людського розуму в космоеволюційному процесі» [3, с. 323].

Людина перейшла від того творця, якого розглядав ще Данте до руйнівника, якого ми бачимо зараз в XXI столітті. На планеті не існує такого місця де не побувала б людина. Вона змогла пристосуватися до будь-якого середовища, але у світі діють і непідвладні людині сили – сили самої природи.

Можна чітко проаналізувати наявний стан людства, обтяженого війнами, насильством, убогістю, хворобами, соціальною нерівністю, невіглаством і багатьма іншими проявами людського нерозуміння. Для розв'язання цих проблем можуть знадобитися сотні і тисячі років, якщо людство раніше не знищить себе.

Лише за цей короткий період 2020-го року на території України відбулась низка страшних подій. Ми відчули на собі неймовірні зміни клімату, урагани. А що коїться у світі повені, засухи, напади сарани, пожежі в лісах, катастрофічне забруднення середовища. До цього всього ми добряче доклали свою руку. Але головна проблема, яка на вустах у кожного це проблема вірусу із Китаю – COVID-19. То що ж це таке, діяння рук людини чи помста планети?

Людина в будь-якому випадку займає головну роль в існуванні світу. Але яка це роль? Роль того, хто прагне будь за що стати багатим та відомим нехтуючи природою чи роль людини, яка не кладе свої інтереси вище можливого.

Отже, гуманістичний світогляд як узагальнена система поглядів, переконань, ідеалів будується навколо одного центру – людини. Так в центрі уваги гуманістів в епоху Відродження була людина, причому «подібна» Богові людина-творець, головне місце посідає вона, як найвища цінність. Проте сприйняття людини як вищої цінності не повинно породжувати конфліктну ситуацію в триаді «людина-суспільство-природа». Соціально-філософська система повинна ґрунтуватися на новому ноосферно-гуманістичному стилі, в основі якого лежить відмова від ідеї контролю, придушення, панування людини над природою.

Список використаних джерел

1. Владимир Иванович Вернадский. «Несколько слов о ноосфере» / В. И. Вернадский // Успехи современной биологии. – 1944. - № 18 (2). – С. 113-120.
2. Гивишвили Г. В. Феномен гуманизма / Г. В. Гивишвили. – М. : Российское гуманистическое общество, 2001. – 311 с.
3. Кудишина А. А. Современный гуманизм как феномен культуры: философско-культурологический анализ: дис. ... доктора философских наук: 24.00.01 / Кудишина Анна Алексеевна. – М., 2007. – 314 с.
4. Яншина Ф. Т. Ноосфера: утопия или реальная перспектива. Общественные науки и современность / Ф. Т. Яншина. - 1993. - № 1. - С. 163–173.

Гансова Емма Августівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ЭТНО-НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ НА ЮГЕ УКРАИНЫ

Целью нашего исследования является выяснение особенностей региональной национальной политики. Экономические, культурные, правовые факторы оказывают определенное влияние на этно-национальные отношения как в масштабах страны, так и на уровне региона.

Среди авторов, изучающих национальные проблемы, осуществляющих сравнительные исследования в условиях современной Украины, следует назвать следующих: Леонид Шульман, Евгений Головаха, Наталия Панина, Орест Субтельный и другие.

Осложняет изучение региональной специфики то обстоятельство, что на уровне региона может находиться значительное количество этнических групп, имеющих собственную историческую и культурную биографию.

Существующие здесь этнические группы являются основанием для того, чтобы различать категории «этнос» и «нация». «Нация» - категория политическая, имеющая непосредственное отношение ко всем элементам государственности. Тогда как «этнос» имеет этнографическое, антропологическое, языково-семиотическое содержание.

Оба феномена являются субъектами этно-национальной политики государства, а также органов самоуправления, общественных организаций.

Этно-национальную политику целесообразно анализировать в контексте концепции «социального движения». Согласно политической социологии, данная категория означает наличие определенных целей, планируемого курса действий по достижению целей, идеологии и философии, которые являются обоснованием для реализации программных действий политических партий и общественных организаций.

Социальное движение обычно имеет целый ряд целей и объектов, направленных на их идентификацию и самоидентификацию.

Идеология социального движения предназначена для сплочения членов организаций. Часто она используется в целях критики существующих политических условий. Как правило, рейтинг политической партии имеет тенденцию снижаться после прихода к власти. По мере изменения ценностей часть населения разочаровывается в условиях своего существования. Более того, некоторые социальные движения пытаются предотвратить изменения в обществе.

В политологической теории предлагается следующая классификация социальных движений: экспрессивные, регрессивные, прогрессивные, консервативные, реформационные, революционные, утопические, миграционные. Анализ государственной политики украинского государства демонстрирует наличие практически всех видов данных движений на протяжении всего периода независимости Украины.

За период своего суверенитета Украина реализовала политику, именуемую «Принципы соблюдения Национальных прав всех людей, гарантия прав на национальную независимость и культурное развитие для всех национальностей, проживающих на территории государства». Украинское государство декларирует право использовать родной язык во всех социальных сферах. Внутри административных и территориальных единиц, где проживает данная этническая группа родной язык может быть использован наряду с государственным.

Целесообразно сравнить этнический состав населения Украины с региональной структурой населения. Так, согласно переписи населения 1989 года 72,7 % составляют украинцы, 22,1% русские и 5% - другие. Согласно переписи населения 2001 года, 78% - украинцы, 17% - русские и 5% - национальные меньшинства.

Из 25 национальных регионов 20 находились на юге. Здесь проживали болгары, греки, евреи. 6 регионов были немецкие, 5 – русские. Хотя русские образовывали демографическое большинство в Крыму до периода независимости, они называли себя «психологическим большинством» в восточной, южной и почти во всей Украине. Население Украины представлено более чем сотней этнических групп.

132 этнонациональные группы проживают в Одесском регионе. Каждый второй гражданин является представителем определенной этнонациональной группы, тогда как в Украине в целом каждый четвертый. Здесь функционирует региональная программа поддержки национальных меньшинств, которая действует в соответствии с законом «О поддержке национальных меньшинств».

Около 12 тысяч национальных меньшинств проживает в Крыму.

С принятием закона «Про национальные меньшинства» украинское государство еще раз подтвердило, что оно окончательно избрало путь построения демократического правового, а не сугубо этнического государства.

Термин «национальные меньшинства» является общепринятым для государств-участниц Европейского союза.

Конституционные права национальных меньшинств подразделяются на политические, культурные, личностные. Политические права предполагают избирательное право (право быть избранным для участия в функционировании разных органов власти, создавать общественные организации, выдвигать своих кандидатов в депутаты). Культурные права, в первую очередь, ориентированы на реализацию прав, связанных с возможностью использовать родной язык в сферах политики, культуры, информации, поддерживать национальные культурные традиции. Личностные права - это право свободно выбирать национальность, фамилию, имя, отчество.

Анализ прав в сфере этно-национальных отношений как в Украине в целом, так и на региональном уровне позволяет сделать следующие выводы. Гармонизация этно-национальных отношений зависит от решения целого комплекса проблем- экономических, социальных, политических, культурных, а также от правовых, в частности от равенства всех этно-национальных групп, образующих структуру украинского общества.

Городнюк Людмила Степанівна – магістрантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності соціально-гуманітарного факультету Університету Ушинського

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Слово *імідж*, яке як поняття увійшло у життя пересічного американця в 1960-их, а в Україну прийшло в 1990-их, тепер лунає навкруги кожної сучасної людини по сто разів на тиждень, а поняття оточує нас весь час. Трансляції українського телебачення - це постійна *демонстрація* іміджів (співаків, телеведучих, світських «львів» та «левиць», так званих експертів у різних питаннях та багатьох інших публічних людей) чи *змагання* іміджів (політиків, громадських діячів, активістів, відомих спортсменів). На бігбордах йде постійна боротьба за наше враження і наш вибір між продуктами гастрономічної, косметичної, спортивної, будівельної, банківської та інших галузей. На стадії реклами всі ці торгові марки справляють на нас враження аж ніяк не якістю товарів чи послуг, а інструментами *іміджелогії* – *образами, зображеннями, кольорами, логотипами, гаслами*, щасливим виглядом людей, що ніби то користуються їхніми послугами постійно.

Але якщо двадцять-тридцять років тому такими носіями (*індукторами*) іміджу були тільки відомі люди (співаки та актори, політики, спортсмени, телеведучі, яких в чисельному виміру теж було набагато менше, ніж сучасних «зірок») та лічені бренди, які першими з'явилися на теренах тільки що сформованої молоді держави Україна, то сучасні засоби соціальної комунікації – інтернет, соціальні мережі, месенджери – наділяють абсолютно кожного жителя планети Земля (а разом зі всіма, і кожного пересічного українця) феноменальними можливостями бути не тільки *реципієнтами іміджу* (споживачами враження), а й *індукторами іміджу* власного.

Технічна легкість, з якою ми можемо реєструватися в нових соцмережах та пабліках, створювати власні сайти, групи, підписки, і заявляти в світ про себе, дозволяє нам бути рівноправними гравцями в масових комунікаціях.

Сьогодні практично кожний третій-четвертий українець існує, як мінімум, у двох вимірах – у реальному житті та в просторі соціальних мереж, пабліків, месенджерів, які залучають людину в певну інформаційну та смислову реальність із характерними топ-темами, гаслами (*меседжами*), співрозмовниками (так званими *друзями* або *френдами*), героями й антигероями, однодумцями й опонентами, іншими подразниками нашої психіки, свідомості, уяви, смаків й цінностей.

Завдяки таким технологіям, в останні роки сформувалися такі *соціальні ампули* як *інфлюенсери, лідери думок, блогери, бренд-амбасадори* тощо. Вони стають повноцінними професіями, оскільки приносять тим, хто ними володіє та користується, затребуваність, повагу та гідну фінансову винагороду.

Наукова й практична область, яка займається дослідженням, вивченням закономірностей створення, розвитку і впливу іміджу, а також ефективних засобів самопрезентації особистості є *іміджологія*. Ця галузь народилася і розвинулася на стику філософії, психології, соціології, культурології, економіки. Велику методологічну базу для вивчення особливих властивостей людини та їхнього впливу на аудиторію надають фізіогноміка та навіть сучасні інструментальні технології – магнітно-резонансна діагностика тощо.

Поняття *імідж* увірвалося в звичайне життя в 1960-их, через деякий час після виходу роботи американського економіста та соціолога Кеннета Болдуїнга «Імідж» (1956). За тридцять років до цього, поняття імідж просував один із засновників сучасної психології Зігмунд Фрейд, який навіть видавав журнал з однойменною назвою. В середині 20-го сторіччя теоретичну базу іміджології збагатив американський соціолог Бурстин в роботі «Імідж, або Що сталося з американською мрією» (1961).

Якщо іміджологія як галузь знань почала складатися у другій половині двадцятого сторіччя, то зв'язок властивостей людини з силою враження, яке вона складає – предмет інтересу та дослідження зі стародавніх часів, від Гіппократа, Галена й Парацельса до акторів Театру Класицизму, Чарльза Дарвіна, Чезаре Ломброзо й Костянтина Станіславського.

Сьогодні в Україні працюють як науковці із суміжних галузей науки, так і практичні іміджмейкери, які досліджують феномен іміджу з різних позицій. В Україні це – доктор філологічних наук, професор Георгій Почепцов, який досліджує соціальні комунікації на великому діапазоні від іміджології до інформаційних війн («Іміджмейкер. Паблік рілейшнз для політиків та бізнесменів», «Теорія комунікації», «Імідж: від фараонів до президентів», «Професія: іміджмейкер», «Іміджологія»); доктор політичних наук, соціальний психолог та політолог Валерій Бебик («Інформаційно-комунікаційний менеджмент: психологія, технології і техніка паблік рілейшнз»), Наталія Барна («Іміджологія: Навчальний посібник для дистанційного навчання»).

В Україні користується авторитетом та популярністю діяльність на ниві іміджології російського дослідника іміджу, доктора філософських наук Віктора Шепеля («Іміджологія: секрети особистої чарівності», «Управлінська антропологія: людинознавська компетентність менеджера»).

Сьогодні, коли етери українських ТБ-каналів, стрічки інтернет-новин і постійно працюючі соціальні мережі перетворилися на імідж-виробництва і транслюють нам певну інформацію від *нюсмейкерів*, кінцевому споживачеві – пересічним українцям, які врешті-решт голосують на виборах, купують товари та отримують послуги, в іміджі постачальників бракує «якості» - компетентності, соціальної й професійної відповідальності, переконливості, щирості, ціннісного ставлення, конгруентності. Настає важливий момент розвитку іміджології, коли для створення позитивного іміджу більшості індукторів іміджу, треба шукати відповіді не на питання «як здаватися справжньою особистістю», а як нею насправді ставати.

Список використаних джерел

1. Почепцов Г. Профессия: имиджмейкер / Г. Почепцов. – К. : Студцентр, 2004. – 256 с.
2. Почепцов Г. Имидж: от фараонов до президентов. Строительство воображаемых миров в мифе, сказке, анекдоте, рекламе, пропаганде и паблик рилейшенз / Г. Почепцов. – К. : АДЕФ-Украина, 2007. – 328 с.
3. Барна Н. В. Іміджологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. В. М. Бебика. — К.: Університет «Україна», 2008. — 217 с.
4. Бурстин Д. «Імідж, або Що сталося з американською мрією» (1961) / Bonsun D. The Image or while keeping American Dream. N. Y.. 1961, p. 6.

Добролюбська Юлія Андріївна - доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та методології науки Університету Ушинського

МЕТОДОЛОГІЧНІ КОРИННЯ КРИЗИ СУЧАСНОГО ІСТОРИЧНОГО ОБРАЗУ МИСЛЕННЯ

Після набуття Україною незалежності стали більш доступними різноманітні архівні джерела, зник тиск з боку ідеологічної цензури. Це викликало тематичний сплеск, постановку нових проблем та спроб їх незаангажованого вирішення. Разом з тим, у методологічному світогляді склалася ситуація кризи сучасного історичного образу мислення. Історичний прогресизм як інерційно-переважаючий стиль мислення хоча і піддається вже планомірній облозі та прицільному обстрілу, але, тим не менше, залишається поки ще на плаву. Його головним, хоча і неявно-вираженим вразливим місцем залишається його початкова несумісність з традицією як принципово непереборною тканиною історії. Що підводить нас до постановки питання про імітаційну природу сучасного науково-історичного мислення.

На вістрі політичного дискурсу доречність гранично різкої постановки фундаментальних теоретичних питань сумнівів не викликає. Як не викликає сумнівів й те, що в академічному середовищі щодо таких же питань доречні обережність та виваженість. Тим більше, що історичний матеріалізм служив вітчизняній науці методологічним засобом осмислення навколишнього світу понад століття. Основні положення цього вчення увійшли в плоть і кров вітчизняного суспільствознавства, склали його аксіоматичну, тобто закріплену на несвідомому рівні, основу. Не тільки пересічна, але й масова наукова спільнота привчена думати, що єдиний спосіб кардинального осмислення проблеми – це її осмислення в глобальному історичному контексті.

Але що таке «глобальний історичний контекст»? Якщо спробувати відповісти на питання не формально, а по суті (тобто на методологічно-змістовному рівні), то виявиться, що проблема «історизму» існує сьогодні не в якості готового рецепту рішення прикладних задач, а в якості сукупності найгостріших питань, породжених прихованою в суспільних науках кризою.

Криза виявляє себе фактом неявного дистанціювання багатьох вчених від методології історичного матеріалізму. Це видно з порівняння статей, які висвітлюють тему історизму в новітніх філософських словниках: поняття історизму зводиться до рівня гераклітівських уявлень про змінюваність всього суцього в часі [2, с. 175].

Найцікавіше, що з'явилися філософські словники, де статті «Історизм» немає взагалі [7, 3, 8], як немає вже і статті «Історичний матеріалізм». А там, де поняття історичного матеріалізму все ще зберігається, йому дається знищувальне визначення: «Амбіції теоретиків та апологетів історичного матеріалізму на надання йому статусу універсальної парадигми соціальної філософії та соціології, заснованої на позитивістських методологіях, натуралізмі в трактуванні суспільства та причинно-механічної моделі пояснення світу, були спростовані досягненнями природничих і гуманітарних дисциплін ХХ століття – новітніми макроекономічними моделями, загальною теорією систем, уявленнями про нелінійні процеси, даними наук про масові комунікації. Одночасно крах соціалізму в Європі, найбільш загальною санкцією якого теоретично був історичний матеріалізм, наочно продемонстрував реальні переваги сучасних неортодоксальних соціологічних, політологічних, психологічних і інших методик адекватного відображення та перспективної реконструкції ходу історичного процесу. Серйозні сумніви європейських інтелектуалів в правомірності концепції необмеженого соціального прогресу (серцевини і «душі» історичного матеріалізму) також сприяли занепаду цієї колись модної ідеологічної доктрини соціально-філософського спрямування» [3, с. 450].

Є, втім, і заявки на не вичерпання потенціалу історичного матеріалізму [6, с. 225-226]. Щоб зрозуміти, чому вони не заслуговують на довіру, достатньо трохи уважніше, ніж зазвичай, вдуматися в традиційне визначення принципу історизму: «Історизм – це підхід до об'єкта з точки зору закономірного процесу його розвитку» [9, с. 352.]; «Історизм – принцип пізнання речей і явищ в їх становленні та розвитку, в органічному зв'язку з умовами, що їх породжують» [5, с. 177].

З позицій елементарної логіки дані формулювання принципово тавтологічні: вони одночасно служать вимогою розглядати явище з точки зору закономірного процесу його розвитку (в конкретних умовах його становлення та розвитку), а також інструментом вивчення цього процесу (цих конкретних умов). Тобто в своїх традиційних формулюваннях принцип заздалегідь передбачає знання того, на вивчення чого націлений. Тим часом «науковий доказ не повинен припускати як передумову то саме, обґрунтовувати що є його завданням» [10, с. 14-15], інакше ми маємо ситуацію, що зветься «коло в доказах».

Суть проблеми кола в доказах полягає в неможливості вирватися з потоку замкнутих один на одного мовних понять, кожне з яких розкривається через посередництво інших понять, а ці інші – за посередництвом нових понять і так далі – аж до вичерпання всього мовного універсуму. В науках ж, заснованих на ідеї часової динаміки, суть проблеми посилюється гіпнозом поняття «походження», що створює ілюзію вивільнення з полону замкнутих на самих себе понять. Насправді «коло» тут гранично оголює свою сутність, намагаючись пояснити походження чого-небудь за допомогою того, що саме вимагає пояснення, тобто за допомогою міфологічної за своїм генезисом презумпції «походження».

У перекладі на рівень методологічного узагальнення ситуація формулюється так: якщо історизм, який розуміється як особливим чином обумовлена презумпція «походження», похідний від раних (міфологічних) форм колективного мислення, то пояснювати походження самих цих форм історично означає замикатися в полоні тавтологічних умовиводів. У філософії та логіці науки такий підхід до предмету вважається не маючим власної доказової сили та називається методологічним порочним колом [1, с. 90].

Проблема порочного кола в історичній науці – це проекція на світогляд чисто формальної проблеми парадоксів теорії нескінченних множин. Обидві вони – і ситуація порочного кола в історичній науці, і ситуація з парадоксами теорії нескінченних множин – похідні від концепції актуальної нескінченності, оскільки нескінченне зростання інформаційної різноманітності, що задається параметром розвитку «від простого до складного», аналогічно нескінченному зростанню значень в ряду натуральних чисел. Але в математиці суперечливість висновків, побудованих на використанні ідеї нескінченності, була осмислена ще на початку ХХ століття; у світоглядній же сфері, що є ареною зіткнення далеко не одних тільки наукових інтересів (але й політичних та ідеологічних), вона продовжує ігноруватися досі.

На жаль, ігнорується вона головним чином вітчизняними фахівцями. Оскільки тут у ХХ столітті мало місце не стільки рішення наукових завдань, скільки виконання держзамовлення на критику буржуазної ідеології, то і всю проблематику, пов'язану з «незручними» запитаннями теорії та історії культури, вітчизняні методології взагалі проспали. Тому-то вони і змушені сьогодні займатися сором'язливо-мовчазним переписуванням відповідних підручників, посібників та словників. А в ролі «крайніх» при цьому залишаються гуманітарії вузькоспеціального профілю. Виховані практикою попередньої епохи в сліпій довірі до спущених зверху методологічних установок, вони якщо і помічають зміни, то не сприймають їх.

Це означає, що, опинившись за фактом в положенні теоретично роззброєних, вони, як правило, навіть не усвідомлюють себе такими, задовольняючись в якості методології суспільних наук її імітаційними штампами колишніх часів. Мається на увазі, що історичний розвиток – це щось загальновідоме і всім зрозуміле. Насправді ж нічого загальновідомого та всім зрозумілого в процесі історичного розвитку немає. А є панівне в науковій свідомості спекулятивне поняття, в рамках та засобами якого протягом останнього сторіччя інтерпретувалися всі інші поняття. І є застаріла теорія – традиційне трактування соціальних

процесів, налаштоване виключно під камертон прогресу. В той час як в житті мають місце визнані наукою інші способи пояснення динаміки соціальних процесів.

Але ясно, що в умовах зберігання засилля прогресистських інтерпретацій історичного процесу, тобто в умовах ігнорування ситуації методологічного порочного кола, ні про які альтернативні моделі розвитку всерйоз говорити не доводиться. Що виявляється наростаючими труднощами в сфері наукового взаєморозуміння.

Ситуація ускладнюється тим, що протистояння «класичного» («прогресистського») і «некласичного» розуміння суті історичного процесу до сьогодні не вийшло на рівень свідомо заявленої рефлексії. Справа в тому, що тривале переважання «прогресистських» установок створило в колективній науковій та масовій свідомості щось на зразок натоптаної колії несвідомого переконання, згідно з яким «прогресистський» стиль мислення – єдино-науковий та безальтернативний. Переконання це ніколи не ґрунтувалося на доведених фактах – воно виросло з припущень, яким свого часу надали довіру авансом, сподіваючись, що в подальшому факти їх підтвердять. Факти, однак, показали зворотне. Проте вибиратися з натоптаної колії ментальних штампів ніхто до цих пір не збирається.

Все це означає, що ми маємо справу з ситуацією зависання в методологічній недодуманості: з одного боку, вчені продовжують несвідомо чіплятися за теорію, в яку факти вже не вписуються, а з іншого – змушені рахуватися з фактами, для яких немає адекватної їм теорії (як немає часто й розуміння її необхідності). Ситуація ця зовсім не нешкідлива, оскільки позбавляє науковий стиль мислення методологічної обґрунтованості. Саме звідси виникає напівсвідомлена підміна творчого пошуку правилами «гри в науку», що знижує соціальну значимість знання. А на свідомому рівні оволодіння правилами «гри в науку» сприяє тому, що досягнення соціального успіху стає самостійним, мало сумісним з наукою і навіть прямо ворожим йому заняттям. Тому не дивно, що у всіх своїх скільки-небудь серйозних наукових узагальненнях прогресистський стиль мислення все частіше обертається кризовою ситуацією недовіри до історичного знання, а в кінцевому рахунку – його компрометацією в очах широкої громадськості.

Список використаних джерел

1. Горюнков С. В. О соотношении мифологии и онтологии (в свете идей В. И. Вернадского) // Ноосфера и художественное творчество. – М.: Наука, 1991. – С. 88-100.
2. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Рук. проекта В. С. Степин, В. Г. Семигин. – М.: Мысль, 2001. – Т. 2. – С. 175.
3. Новейший философский словарь / под ред. А. А. Грицанова. – Минск: Книжный дом, 2002. – 1376 с. .
4. Реєнт О. П. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу // Український історичний журнал. – 1999. – № 3. – С. 3-22.
5. Философский словарь. 5-е изд. / под ред. И. Т. Фролова. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.
6. Философский словарь. 7-е изд., перераб. и доп. / под ред. И. Т. Фролова. – М.: Республика, 2001. – 719 с.
7. Философский словарь / под ред. П. С. Гуревича. – М.: Олимп, 1997. – 320 с.
8. Философский словарь: Справочник студента / под ред. Г. Г. Кириленко, Е. В. Шевцова. – М.: АСТ, 2002. – 702 с.
9. Философская энциклопедия: в 5 т. / под ред. Ф. В. Константинова. – М.: Советская энциклопедия, 1962. – Т. 2: Дизъюнкция – Комическое. – 575 с.
10. Хайдеггер М. Работы и размышления разных лет / сост., пер., вступ. ст., прим. А. В. Михайлова. – М.: Гнозис, 1993. – 464 с.

Зосімова Л.О. - студентка 2 курсу філологічного факультету,
Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та МСКД Університет Ушинського

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ТЕЧІЯ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Екзистенціалізм – напрям у філософії ХХ ст., що позиціонує і досліджує людину як унікальну духовну істоту, яка здатна до вибору власної долі. Особливість екзистенціального підходу до людини полягає в тому, що вивчається не людина взагалі (людський рід), а конкретна одинична жива людина. Основним положенням екзистенціалізму є постулат: екзистенція (існування) передре есенції (сутності).

Про екзистенціалізм писали А. Камю, К. Ясперс, Г. Марсель. Філософи виділяли найважливіші для людини, на їхній погляд, екзистенційні категорії та характеризували їх. Домінантною екзистенційною категорією є буття, тому екзистенційну філософію називають філософією буття. М. Гайдеггер [2], А. Камю [3, с. 4] наголошували на перевазі в бутті людини трагічних модусів буття: нудоти, відчаю, турботи, туги, страждання, покинутості, а Г. Марсель [6, с. 7] ще звертав увагу й на інші модуси: надію, віру, радість, любов.

С. К'єркегор розрізняв два види страху: несвідомий страх – тугу, жах, і страх – боязнь, який викликається конкретним предметом. Страх породжує етичне і супроводжує етичний стан [8].

Фундаментальною рисою екзистенціалізму є усвідомлення людини як унікальної, неповторної істоти. Буття кожної людини розглядається як абсолютне. Визначальними рисами екзистенціалізму є категорії абсурдності буття, страху, відчаю, самотності, страждання, смерті. Екзистенціалізм підкреслює, що людина відповідає за свої дії лише тоді, коли діє вільно, має свободу волі, вибору і засобів їхньої реалізації. Формами прояву людської свободи є творчість, ризик, пошук сенсу життя, гра тощо.

Проблема сенсу життя має ряд аспектів: релігійний, філософський, етичний, соціологічний, соціально-психологічний. Філософія, виконуючи свою традиційну місію, повинна, знайти загальне в різних напрямках вирішення життєвих проблем [1, с. 64 – 65].

У С. К'єркегора – «усамітнення пристрасного релігійного індивіда в своєму духовному центрі з метою виявити там те, що неможливо виявити де-небудь в об'єктивному світі, – граничний сенс життя, Бога» [8, с. 458]. Але всі ці спроби є «екзистенційними», об'єднаними граничним інтересом та внутрішньою спрямованістю, навіть пристрасною. Повнота буття «вимагає» множинності взаємодоповнювальних переходів, неповторних істин, індивідуальностей. Одна відповідь і одна людська істина – це неповнота. Саме безконечність підходів безконечно поповнює (і, можливо, ще поповнить) безконечну повноту – через безконечність предмета питання про буття [8, с. 461 – 471].

Для екзистенціальної філософії характерне прагнення показати, що почуття самотності не є результатом зовнішніх і випадкових обставин життя людини, але корениться в самому його бутті, в способі існування "я". У цьому сенсі буття особистості спочатку є самотнім, відокремленим, навіть якщо сама себе людина самотньою не відчуває. Ця початкова відособленість людського буття представляє екзистенціаліста в двох аспектах, які можна позначити як "самотність-незливаність" і "самотність-відповідальність".

Екзистенціалісти стверджують, що та межа, за якою людину охоплює відчай, і є надією. Г. Марсель писав, що надія приходить у разі, коли “виникає спокуса впасти в безнадію” [6, с. 45]. “Надію не можна усунути назавжди., вона є тільки у тих, хто хотів би від неї звільнитися” [4, с. 102], – стверджував А. Камю. Він дав яскравий приклад людини на межі надії і відчаю – це людина абсурду, людина, яка розуміє й знає, що життя безглузде, і надії марні, але залишається вірною своїй долі. Совість розглядається як здатність “відчувати” світ, “приймати” світ у себе. У цьому контексті слушним є твердження М. Гайдеггера, що саме на відчуття, а не на розум необхідно покладатися, намагаючись розпізнати поклик турботи – совість. “Обмани” виникають у совісті не через те, що поклик

помилився, а тільки від способу, яким поклик “чують” – через те, що замість безпосереднього розуміння людиною самість утягує її в міркувальний монолог” [2, с. 273].

Надзвичайно близьким до екзистенційної парадигми совісті є екзистенційна парадигма пам'яті, що теж пов'язана з феноменом “відчуття”, й особливо є близькою до поняття духу. Екзистенціал пам'яті у своєму екзистенційному значенні пов'язує свідомість і час, минуле й майбутнє, і створює можливість новації, винаходу, оновлення, що й становить “Я”.

Екзистенційні парадигми совісті й пам'яті пов'язані з екзистенційною парадигмою любові. Цей екзистенціал, насамперед, означає духовне свято спілкування, взаємозв'язок між людьми, а також передбачає відповідальність, солідарність, дружбу, повагу. Тільки вони здатні опиратися відчаю й безнадії, а отже, смерті. Солідарність як коекзистенція, – це першопричина любові й дружби – тих людських форм існування, які надають життю істинного смислу. Совість, пам'ять, любов вимагають довіри. Розглянуті екзистенціали глибоко характеризують світ й утворюють коло “позитивних” екзистенціалів. Протилежні поняття є екзистенціалами, що стосуються світу безнадії, злості, зневіри, де владарюють технології перетворення людини на функцію. Такий світ – це “настанова на своєрідний табель, життєвий графік, деталі якого, звичайно, варіюються” [5, с. 74]. Цей світ, де людина – функція, людина – машина, людина – гвинтик, нівелює духовність.

Отже, концептуальний зміст екзистенціалізму свідчить, що це справді один із найбільш людиномірних, особистісно орієнтованих напрямів сучасної філософської думки, який прагне пояснити сутність людини в нерозривній єдності з усіма структурами її екзистенції. Вагомим є гуманістичний потенціал екзистенціалізму, який незалежно від свого релігійного чи атеїстичного контексту утверджує людину як самодостатню особистість.

Список використаних джерел

1. Сартр, Ж. –П. (1989). Экзистенциализм — это гуманизм // Сумерки богов. Москва: Политиздат, 1989.
2. Гайдеггер, М. (1997). Бытие и время. М.: Ad Marginem. 451 с.
3. Камю, А. (1990). Бунтующий человек. М.: Политиздат. 415 с.
4. Камю, А. (1990). Творчество и свобода. М.: Политиздат. 605 с.
5. Лосев, А. Ф. (1982). Знак. Символ. Миф. М.: Мысль. 956 с.
6. Марсель, Г. (1995). Трагическая мудрость философии. М.: Гуманит. лит. 215с.
7. Словник української мови. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
8. Тиллих, П. (1995). Кьеркегор как экзистенциальный мыслитель. Избранное: Теология культуры. М., С.461 – 471.

Кравченко Ганна Станіславівна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНО – ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ПЕРІОДУ ПОСТМОДЕРНА

Перш ніж говорити про те, в чому полягає особливість соціальної адаптації особистості в контексті сімейно – шлюбних відносин періоду постмодерна, ми вважаємо за необхідне визначитися з базовими термінами даної теми.

Отже, розпочнемо з того, що таке є «особистість». Особистість – людський індивід в аспекті його соціальних якостей, що формуються у процесі історичних конкретних видів діяльності та суспільних відносин. Хоча природну основу особистості утворює її біологічні особливості, все ж певними факторами розвитку є не її природні якості, а якості соціально значущі – погляди, здібності, інтереси, моральні переконання, тощо. Особистість – це динамічна, відносно стійка цілісна система інтелектуальних, соціально – культурних та морально – вольових якостей людини, що проявляються в індивідуальних особливостях його

свідомості та діяльності. Особистість являє собою діалектичну єдність загального (соціально – типового), особливого (класового, національного и т.п.) та окремого (індивідуального). Для особистості характерні усвідомлення мотивів своєї поведінки, постійна робота свідомості та волі, що спрямована на самореалізацію, розкриття індивідуальних особливостей [1, с.289].

В свою чергу, термін «адаптація» означає процес пристосування системи до умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Адаптацією іноді називають й результат такого процесу – наявність у системі пристосування до деяких факторів середовища. Після виникнення вчення Дарвіна стало можливим тлумачення адаптації як виживання особин, які є найбільш пристосовані у ході боротьби за існування та природного відбору [1, с.13-14]. Таким чином, стає зрозумілим, що від самого початку термін «адаптація» застосовувався лише в біології. Але згодом даний термін почали застосовувати у соціальних, юридичних та технічних науках. Разом з тим, що стосується застосування цього слова в контексті суспільства та/або людини воно, все ж таки, має обмежене значення адже відображає пристосування до оточуючого середовища.

Термін «соціальна адаптація» широко використовується в першу чергу у соціології. Вітчизняний науковець Крисюк Ю.П. вважає, що «соціальна адаптація передбачає взаємодію особистості й соціального середовища у процесі їх суспільного функціонування. Процес соціальної адаптації не тотожний біологічному пристосуванню живого організму до середовища існування. Людина – носій свідомості – пише Крисюк Ю.П. – наділена здатністю не лише сприймати нові для неї вимоги власного соціального середовища, а й прогнозувати їх еволюцію. Просте пристосування змінюється на активне регулювання процесу взаємодії із середовищем. Соціологи підкреслюють, що соціальна адаптація – процес двосторонній: не лише особистість змінюється під впливом нового для себе середовища, а й середовище відчуває на собі вплив окремої особистості» [2, с.207].

Сучасні вчені вважають, що соціальна адаптація – це багаторівневий процес, що включає в себе психологічну адаптацію (на рівні індивідуальної взаємодії людей), культурну адаптацію (на рівні засвоєння норм і цінностей культури) і власне соціальну адаптацію (на рівні взаємодії особистості й соціальних інститутів) [3,с.263]. Спираючись на таке визначення соціальної адаптації, вітчизняний науковець Кошонько Г.А. пропонує застосовувати такий термін як «сімейна адаптація». Під даним терміном він розуміє: «процес адаптації людини до своєї сімейної ролі, установлення культурно – ціннісних відносин з іншими членами сім'ї й усім суспільством у цілому, його соціальними інститутами зокрема, а також створення позитивних умов, що сприяють розвитку особистості» [3,с.263].

Сім'я – це мікросередовище, в якому відбувається первинна соціалізація особистості. Саме родина від самого початку визначає моральні норми та ціннісні орієнтири, передає життєвий досвід та формує менталітет особистості. Протягом всього життя людина знаходиться у тісному зв'язку з родиною. Але спочатку вона проживає в батьківській родині, а потім створює свою власну сім'ю. Саме тому сім'я та сімейно – шлюбні відносини, що існують в ній є основним джерелом формування особистості.

На сім'ю, як соціальний інститут, постійно впливають різні соціально – економічні, політичні та багато інших факторів. Деякі з факторів порушують нормальну життєдіяльність родини. Таким чином виникає потреба соціальної адаптації сім'ї до нових зовнішніх умов існування. Однак зовнішні зміни тягнуть за собою внутрішні зміни в сімейно – шлюбних відносинах. Тому так само виникає потреба соціальної адаптації особистості до змін, що відбуваються в середині родини.

Ми вважаємо, що така потреба є особливо важливою в сучасний період постмодерна. Адже однією з характерних рис, притаманних постмодерну є відсутність чіткого поняття людських цінностей, вони є відносними, в тому числі й сімейні цінності. Люди періоду постмодерна орієнтовані на споживання товарів, послуг і навіть почуттів інших людей. Головною метою сучасної людини є створення якості свого життя, задоволення власних бажань, досягнення особистого успіху в кар'єрі чи якихось інших сферах життя.

Епоха постмодерна, її характерні риси вплинули та відобразилися на всіх сферах життєдіяльності суспільства. Безперечно, вони вплинули й на сімейно – шлюбні відносини, в

тому числі, та призвели до того, що сьогодні для сучасної молоді створення родини не є пріоритетним. Шлюб та сім'я в сучасному суспільстві вже не вважаються цінністю. Вони залишаються цінністю для певної категорії осіб, але не для всього нашого суспільства. На сьогоднішній день не так часто можна зустріти подружжя, в якому чоловік та дружина зосереджені на зміцненні сім'ї, на її повноцінному функціонуванні, які проявляють терплячість та розуміння один до одного та до своїх дітей. Навпаки, сьогодні ми можемо спостерігати протилежну картину, коли кожний з подружжя зосереджений на собі, на своєму власному розвитку як особистості та проявляє байдужість до почуттів і потреб один одного та навіть власних дітей. Сьогодні все частіше зустрічаються пари, коли чоловік та жінка знаходяться в шлюбі, але разом з тим вони є абсолютно самотні, кожен сам по собі.

На підставі вище викладеного, ми вважаємо, що соціальна адаптація особистості в сім'ї та в шлюбі періоду постмодерна має свої особливості та труднощі. В зв'язку з вище зазначеним, хочемо привернути увагу до наукових поглядів Харченка С.Я., який запропонував розподілити всі сім'ї за рівнями соціальної адаптації на високий, середній та низький рівні. Кожний з даних рівнів соціальної адаптації сім'ї відображає рівень прагнення членів родини на зміну життєвих обставин, на переформатування самої родини та кожного її члена окремо, показує потенціал для здійснення необхідних перетворень.

Окрім того, ми вважаємо, що особливості соціальної адаптації особистості в період постмодерну в деяких випадках призводять до соціальної дезадаптації особистості, коріння якої знаходиться в соціально – дезадаптованій сім'ї. Вітчизняний вчений Є.Р. Борінштейн в своїй роботі «Соціально – дезадаптована сім'я як об'єкт соціально – філософського дослідження» визначив поняття соціально – дезадаптованої сім'ї як соціального об'єднання, ґрунтованого на шлюбі або кровній спорідненості, пов'язане спільністю побуту, взаємною відповідальністю й характеризується процесом втрати соціально значимих якостей, що перешкоджають успішному пристосуванню до умов соціального середовища, що трансформуються [4, с. 22-28].

Необхідно розуміти, що соціально – дезадаптована сім'я не виконує повною мірою всіх своїх функцій в суспільстві. В першу чергу це стосується виховної функції. Дана обставина є значним недоліком, адже виховна функція, перш за все, сприяє успішній соціалізації особистості. Ми переконані, що це відбувається через те, що соціально – дезадаптована сім'я не в змозі забезпечити психологічний комфорт та емоційне благополуччя особистості. Разом з тим, на теперішній час суспільство як ніколи зацікавлене в тому, щоб сім'я та шлюб виконувала всі свої функції в повному обсязі, адже такі дії є основою благополуччя суспільства в цілому.

Таким чином, **ми дійшли висновку**, що процес соціальної адаптації особистості в період постмодерна складний та суперечливий.

Аналізуючи процес соціальної адаптації особистості в контексті сімейно – шлюбних відносин періоду постмодерна ми дійшли висновку про те, що протягом свого життя людині доводиться адаптуватися до свого найближчого оточення, в першу чергу до власної родини, та до суспільства в цілому.

Окрім цього, необхідно пам'ятати, що в процесі соціальної адаптації особистість змінюється і тим самим впливає на середовище. З іншого боку, весь час відбуваються зміни в суспільних відносинах, змінюється соціальне становище і такі дії так само впливають на особистість. Тобто весь час існує двостороння взаємодія особистості й середовища в процесі соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Философский словарь/ [под ред. Фролова И.Т.]. 7-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Республика, 2001. 719с.
2. Крисюк Ю.П. Соціальна адаптація особистості як важлива передумова ресоціалізації колишніх засуджених/ Ю.П. Крисюк// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 25. – 2014р. – С.206 – 209.

3. Кошонько Г.А. Профілактика сімейної дезадаптації як аспект соціально – педагогічної діяльності// Електронний ресурс. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

4. Боринштейн Е.Р. /Социально – дезадаптированная семья как объект социально – философского исследования/ Е.Р. Боринштейн //Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2011. – Випуск 1(26): Філософія. – С.22-28.

Лопуга Оresta Іванівна - кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ВІРТУАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НОВИЙ РІВЕНЬ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ

Віртуальне середовище стає домінантом в соціальних перетвореннях та в розвитку сучасного суспільства, а також виступає як один із чинників впливу на соціалізацію особистості. Обмін інформацією в соціальних мережах підвищило вагу в соціальних організаціях, скорегувало співвідношення з іншими явищами суспільного прогресу і стало прерогативом в людському суспільстві. Інформація стала цінністю для успішної практичної діяльності і соціалізації особистості.

В умовах інформаційного суспільства пріоритетний для молоді процес соціалізації, спрямований на становлення індивідуальних якостей людини, є взаємопереходом від індивідуального до соціально-діалогового, що є основою формування в особистості високих духовних цінностей – безумовно, за їх присутності у її соціокультурному оточенні.

У маніфестованому масовою культурою віртуальному середовищі пластичності протиставлення себе різноманітним соціокультурним деструкціям морально-духовного характеру по суті немає індивідуальної позиції. Між тим сама соціалізація молоді людини тільки тоді відзначається стабільним духовним зростанням, коли орієнтується на власний духовний світ з екстраполяцією його цінностей на духовні потреби суспільства. При цьому одним з головних постулатів культури постмодерну є наявність можливості соціалізації особистості через різноманіття культурних форм, що є соціокультурною основою вільного саморозвитку людини.

Віртуальна культура соціалізації ґрунтується на тому, що молоде покоління здатне адаптуватися до соціальних умов, які є сприятливими для подальшого розвитку суспільства, на основі постмодерних ціннісних установок у всіх сферах діяльності. Це досить продуктивна ідея, оскільки орієнтує молодь на ідеї процесуальності і продуктивності творчого процесу саморозвитку власних духовних сил. Однак загалом ця ідея знаходить мало відображення у вітчизняній реальності, тому що не супроводжується діяльністю щодо підтримки саморозвитку молодого покоління, здатного до аналізу цілей, ідеалів, цінностей як основи самостійної рефлексії та вироблення самостійного рішення щодо вирішення соціокультурних проблем.

У багатьох представників сучасної молоді сьогодні зруйнована сама смислова структура буття, а відтак і можливість формування дієвої самосвідомості. Тому ми маємо ситуацію, коли в нашій країні немає значного молодіжного прошарку, який би міг розвивати позитивні тенденції постмодерного культурного розвитку, маючи здатність до духовного самовизначення. Таким чином, напрашується висновок, що перспективи становлення високодуховної постмодерної культури в українському суспільстві пов'язані з формуванням такого соціокультурного типу особистості, який би був здатний до самоорганізації як у духовно-культурному, так і в соціально-конструктивному вимірі.

Одним із значних факторів постмодерну є Інтернет, який став культурною моделлю нашого суспільства. Він дав змогу самоудосконалюватися людині за допомогою спілкування (листування, пошук партнера, друга і т. д.), отримувати та передавати найрізноманітнішу

інформацію, а також обмінюватися культурними цінностями народів. Бінарність його функції для розвитку духовної культури молоді полягає в тому, що він як допомагає збагатити людину інформацією, так і перетворити життя в гру, зробити з людини «гравця» життя, де людина втрачає реальність буття, що пов'язано з віртуальною реальністю. І настільки захопившись цією «грою», живучи у віртуальному світі, людині потім важко сприйняти реальне життя, як таке, бо в ньому не має простих та складних рівнів, а також не можна повернути все з початку, або прочитати напис, що залишилось ще декілька життів. Отже, людина робить свою реальність такою, яку вона хоче, де здійснюються всі її бажання. Молодь у віртуальній реальності сприймає світ як ігрове поле, де безліч симулякрів дають змогу відчути свободу, і це вирішальним чином впливає на її духовну культуру. «Символічне існування людей повністю схоплене, повністю занурене у віртуальні образи, у вигаданий світ, світ, в якому зовнішні відображення знаходяться не просто на екрані, через який передається досвід, але самі стають досвідом» [3, с. 351].

Цей вплив далеко не завжди є позитивним. Адаже одночасно з розширенням можливостей самоствердження та саморозвитку у віртуальному просторі проходить розчеплення реальності про яку писали Ж. Бодрійяр та Ж. Ф. Ліотар. Реальному більше не треба бути раціональним, бо воно більше не співвимірне себе з ідеальною або ж негативною інстанцією. Воно більше не є нічим, крім експлуатаційного. По суті, воно більше не є дійсно реальним, бо не охоплює уявне. Воно є гіперреальним, що виробляється з випромінюваного синтезу комбінованих моделей у просторі, позбавленому атмосфери [4].

Віртуальна реальність – атрибутивна ознака постмодерну як соціокультурного феномену і середовища формування духовної культури молоді. За допомогою неї людина здобула свободу у всьому, але одночасно набула небаченого розмаху загроза для підростаючого покоління стати рабами віртуального простору. «На сьогоднішній момент ми маємо говорити про виникнення цілої субкультури, яка складається із шанувальників комп'ютерів. Їх називають «кібернетичними панками». Єдина ціль їх існування полягає в тому, щоб перебувати в своїй електронній віртуальній реальності... По суті людини вже не залишається – залишаються лише спалахуючі електронні імпульси, які видаються нейронами» [5, с. 82]

Це відіграє головну роль у формуванні духовної культури молоді, оскільки сьогодні процес соціалізації молоді здійснюється передусім під впливом мас-медіа. Телебачення, радіо, преса, Інтернет транслюють у молодіжну аудиторію потік низькопробної продукції, що нав'язує негативні цінності та соціальні девіації (нетрудовий спосіб життя, насильство, злочинність, проституцію, наркоманію, сексуальну розбещеність).

Віртуальне середовище дедалі частіше сприймається не як рутинна, де не має місце глибинним сенсам існування, а як повноцінне людське життя, яке екзистенційно проявляється в комунікативних системах. Адаптування інформаційно-комунікативних технологій з суспільством і людиною стало щось більше чим джерело інформації, віртуальна реальність формує в значній мірі індивіда, стає буттям людини в життєвому просторі, де проходить трансформація особистості, формування людського «Я», особисте самоствердження, творча самореалізація.

Використання інформаційних технологій (комп'ютерних технологій, технологій віртуальної реальності) дає поштовх до зростання інформаційної насиченості в різних структурах суспільного буття, до реалізації нової суспільної парадигми, яка репрезентує трансформований соціальний розвиток тощо. Все це формує нову модель особистості і суспільства, яка стане інноваційною моделлю сучасного віртуального простору.

Список використаних джерел

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
2. Бодрийяр Ж. «Прозрачность зла» [пер. Л. Любарской, Е. Марковой]. М.: Добросовет, 2000. 363 с.
3. Вейз Д. Э. Времена постмодернизма. Христианский взгляд на современную

мысль и культуру. Фонд «Лютеранское наследие» World Wide Printing, 2002. 240 с.

Маді Галина Іванівна - здобувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ЕКОНОМІЧНА МАРГІНАЛЬНІСТЬ В СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

(в контексті інформаційної детермінації суспільного розвитку)

Основні тенденції, що спостерігаються в соціальному просторі сучасного українського суспільства, не можна розглядати у відриві від глобальних тенденцій, які притаманні сучасному етапу цивілізаційного розвитку. Йдеться в першу чергу про такі глобальні процеси, як глобалізація світової спільноти, інформатизація, віртуалізація, технізація та інші процеси, які мають неабиякий вплив на розвиток суспільства у глобальному масштабі: «Світова спільнота сьогодні перетворюється в єдину глобальну систему, бо всі держави виявилися в ситуації взаємозалежності; тому становище і доля будь-якого конкретного суспільства багато в чому залежить від його місця у світовій системі» [1, ст. 17]. Унікальність нинішнього періоду трансформації полягає в тому, що сучасне соціокультурне середовище має високий ступінь динаміки.

Соціальний простір інформаційного суспільства виражає об'єктивну тенденцію нового типу соціальної структури, що пов'язаний із появою нових потреб, формуванням певного світогляду, нового способу життя тощо. Основні критерії соціальної диференціації ґрунтуються, насамперед, на активному використанні інтелектуального потенціалу, залучення інформаційних технологій до різних галузей суспільного виробництва та високому рівні впровадження інформаційних послуг.

Коли ми говоримо про соціальний простір інформаційного суспільства, ми акцентуємо увагу на домінуючу роль інформації і її впливу на соціальну структуру, на процес соціальної взаємодії. Інформаційний простір, як і соціальний, неоднорідний за своїм змістом. Можливість доступу до тих чи інших комунікаційних каналів та інформаційних ресурсів відіграє певну роль у формуванні стратифікаційних вертикалей соціального простору, підкреслюючи конфігуруючу роль інформаційних полів відносно до соціальних структур.

Для вивчення економічних процесів і, відповідно, тих факторів, які впливають на економічну маргінальність у соціальному просторі інформаційного суспільства, важливо розуміти роль інформаційного ресурсу і ступінь його впливу на економіку держави.

Для економіки інформаційного суспільства характерні стрімке зростання обсягу інформації, знань, інформаційних послуг, їх високий ступінь впливу на всі економічні процеси і життєдіяльність людей у цілому: «З розвитком інформаційних технологій пов'язане виникнення і розвиток нових ринкових інструментів: електронних комунікацій, засобів обліку та обігу. В даний час широке використання в економіці отримали технології, основані на використанні сервісів мережі Інтернет. До них відносяться: інтернет-торгівля, інтернет-реклама, банкінг-технології, інтернет-інвестування, порталні рішення у сфері державних фінансів» [2, ст. 73].

Дослідження економічної маргінальності як надзвичайно суперечливого соціального явища за умов становлення інформаційного суспільства набуває особливої актуальності, адже маргінальними сьогодні є не тільки окремі особистості, а й соціальні групи. Економічна маргінальність сучасного українського суспільства має двоїсту природу, що зумовлюється, з одного боку, його перехідним становищем до демократичного суспільно-політичного устрою, з іншого – перебуванням на периферії світових модернізаційних процесів.

Трансформація українського суспільства серйозно позначилася на його політичній і соціальній структурі. Змінилися відносини власності і влади, механізм стратифікації, відбувається інтенсивна зміна еліт. Україна знаходиться у стадії переходу від державної

адміністративно-розподільчої до ринкової економіки. У суспільстві, де відбуваються трансформаційні процеси, стратифікація і нерівність засновані, в тому числі, на протистоянні груп, що мають нерівний доступ до розподілу матеріальних благ, доступ до інформації та конфлікт їх інтересів: «Модифікація характеру взаємодії між традиційними класами індустріального суспільства і новими соціальними групами, породженими інформаційною революцією, стала привертати увагу дослідників за мірою формування уявлень про постіндустріальний зміст порядку, що знаходиться у стадії становлення» [1, ст. 30].

Особливості економічної маргінальності в умовах становлення інформаційного суспільства проявляються, передусім у:

1) процесах подальшого соціального розшарування у зв'язку з появою класу кваліфікованих працівників, що продають не тільки свою робочу силу, а й доступ до знань та інформації;

2) високому рівні безробіття і/або низькому рівні прибутків тих соціальних груп, які не змогли пристосуватися до швидко мінливих умов ринку і підвищенням вимог до претендентів на заміщення вакантних посад. У результаті вони виявляються неконкурентоспроможними на ринку праці;

3) проблемах доступу до сучасних інфокомунікаційних технологій і адекватному використанні інформаційних ресурсів в наслідок ряду факторів (технічного, фінансового, нормативно-правового тощо);

4) низькій мобільності, що має довгостроковий характер, яка призводить до наростання соціальної ентропії;

5) нездатності значної частини населення адаптуватися до жорстких соціально-економічних умов перехідного періоду.

Аналіз особливостей економічної маргінальності в сучасному українському суспільстві передбачає вихід за межі суто економічних критеріїв, оскільки економічну маргінальність породжує також соціальна, політична і етнокультурна нерівність: «Найбільш очевидним проявом економічної нерівності є нерівність за прибутками, яка може спричинити (і зазвичай тягне) за собою нерівність доступу до основних соціальних благ (якісного медичного обслуговування, якісної освіти, комфортного життя), до ресурсів (фінансових, зокрема, кредитам, земельних тощо), до реалізації своїх основних прав у цілому (права на здоров'я, життя, безпеку). Але при цьому і сама нерівність за прибутками одночасно є наслідком інших видів і проявів нерівності» [3, ст. 5].

Специфіка маргіналізації українського суспільства проявляється в тому, що з'являються так звані нові маргінали, які мають високу освіту і кваліфікацію, розвинену систему потреб, великі соціальні очікування і політичну активність: «Порушення принципу рівності, різке соціальне розмежування, безробіття, інфляція, корупція, бідність – ці соціальні феномени є визначальними на сучасному етапі. Причому бідність стала в Україні хронічним і навіть масовим соціальним явищем» [4, ст. 93]. Основним критерієм соціальної маргінальності в умовах українського суспільства, що трансформується, є невизначеність соціального становища, неповна включеність або невключеність у соціальні структури або групи. У соціальній структурі сучасного українського суспільства з'являються нові групи економічних маргіналів, які відрізняються від маргінальних груп стійкого, стабільного суспільства [3, ст. 8].

Висновки.

В період переходу України до нових соціально-економічних відносин, без урахування проблеми економічної маргінальності та її особливостей у соціальному просторі інформаційного суспільства неможливо передбачити перспективи розвитку суспільства на цілому й економічної системи зокрема. З одного боку, маргінальність є проявом нестійкості суспільного життя, з іншого – саме на зламі соціальної і духовної структур виникають найбільш важливі процеси, контури майбутніх реалій. Визнаючи, що процес трансформації неможливий без появи маргінальних верств, необхідно відзначити, що сьогодні небезпечними стають масштаби і темпи економічної маргінальності в Україні.

Таким чином, у контексті техно-інформаційної детермінації розвитку цивілізації і становлення інформаційного суспільства в Україні можна констатувати посилення нерівності за економічними, політичними, освітніми, інформаційними та іншими критеріями.

Список використаних джерел

1. Иноземцев В. Л. Социальное неравенство как проблема становления постэкономического общества // Полис. — 1999. — №5. — С. 17-30. - Режим доступу: <https://www.civisbook.ru/files/File/Inozemzev-1999-5.pdf>
2. Куприянова Л., Ефимова О. Информационное общество: современный этап развития новой экономики // Экономика будущего. – №3. – 2014. – с. 72- 85.
3. Либанова Э. М. Неравенство в украинском обществе: истоки и современность [Электронный ресурс] / Э. М. Либанова // Экономика Украины. – 2014. - № 3. – С. 4-19. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekukrr_2014_3_2
4. Сиренко В. К вопросу о причинах бедности в Украине / В. Сиренко // Актуальные проблемы современной Украины (правовой аспект). – Киев: Прогресс, 2017. – С. 93–121.

Міхальова Юлія Олександрівна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

Лісєнко Олена Василівна – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

В процесі соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства здійснюються зміни у функціонуванні та розвитку культури особистості, в тому числі правової культури. Правова культура особистості – феномен, який досліджується багатьма науковими дисциплінами, але перш за все важливе філософське осмислення онтологічних характеристик правової культури особистості, які транслюється на спосіб життя людини, її цінності, наміри, дії.

Поняття особистості є органічним продуктом західної цивілізації та відмінно від понять самості, індивіда та персони. Потрібно зазначити про те, що фундаментальною категорією особистості є винятковість, яка розуміється як соціальна реалізація унікальності. Крім цього потрібно виокремити винятковість від унікальності (від латинської *unicus* - одиничний, одиничний в своєму роді, незвичайний), яка використовується іноді як синоніми. Категорію унікальності співпадає по значенню з винятковістю якщо її розглядати як кінцевий стан, однак розглядаючи її як процес вона виявляється в становленні самосвідомості особи яка рухається в бік поступового виокремлення особи з первісної зв'язаності та цілісності колективу. При врахуванні процесу значення терміну «винятковість» не зводиться до значення терміну «унікальність» до особливості, специфіки або відмінності від інших. Винятковість може взагалі не усвідомлюватися особистістю, оскільки характеризує не тільки сприйняття самого себе та будь-чого по відношенню до себе. Винятковість означає не просто незамінність, однак певне покликання, долю. Таким чином винятковість - це унікальність, яка виражається зовні заради інших. Можливо говорити про те, що усвідомлення своєї унікальності логічно неминуче веде до винятковості - пошуку своєї функції та представленню щодо долі як місця в Світобудові. Саме особистість стоїть у витоків держави. Людина яка прийняла свою винятковість та яка пішла за нею, оскільки усвідомлювала та здійснювала свою діяльність як виконання вищої місії, як здійснення своєї унікальності. Винятковість, особистість та честь є синонімічними поняттями. В такому прояві особистість може бути присутньою в будь-якій культурі у будь-якого народу [1, с. 232-236].

Доречно зазначити про те, що в сучасній державі є два носія права – це індивід, особистість, другий - це держава, які в свою чергу впливають на формування правової культури. У юридичній енциклопедії пропонується дефініція поняття правової культури яка є складовою частиною загальної культури, сукупністю факторів, що характеризують рівень правосвідомості, правовідносин, досконалості законодавства, організації роботи з його дотримання, стан законності і правопорядку [2, ст.736].

Становлення правової традиції та відношення до права потрібно розглядати через таку категорію як правосвідомість, що означає – через динаміку відносин між правовими інститутами та правом, з одного боку, а з іншого - ступенем виокремлення індивіда та усвідомлення ним своєї відповідальності та ролі в світі [1, ст.244].

В умовах суспільних трансформацій можливо прослідити злагоженість в діяльності між правовими інститутами через їх внутрішню та зовнішню взаємодію, через існуючі структури та рівнем реалізації їх функцій, узгодженості в їх діях та взаємозв'язків на відповідність запитам, які привнесені суспільними змінами та втіленням рішень носіїв влади в державі в правовій площині, що характеризує існуючий рівень загальної правової культури в соціумі. На рівні взаємодії в соціальному бутті її членів, також прослідковується рівень сформованої правової культури особистості, який виявляється в усвідомленні, осмисленні та дотриманні тих нормативних приписів, які приймає держава як обов'язкові до виконання особами, які підпадають під юрисдикцію її впливу. В цьому контексті важливим постає реакція особистості на обмеження її прав і свобод в нових реаліях, а також фактори, які впливають на процес становлення самосвідомості особистості, самоусвідомлення наслідків не виконання заборон, не з огляду на запровадженні санкції, а в силу внутрішнього осмислення власної відповідальності особистості як члена суспільства.

Список використаних джерел

1. Шевцов С.П. Метаморфози права. Право и правовая традиция:- М.: ИД Высшей школы экономики, 2014.- 232-236, 244 с.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відпов. ред.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 2003. Т. 5. П-С. 736 с.

Москалевська Віта Анатоліївна - аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

В умовах суспільних трансформацій соціальна пам'ять відіграє важливу роль, яка пов'язана із закріпленням успішного соціального досвіду. Це дозволяє уникати використання моделі «проб та помилок», тому що будь-яка доцільна практична діяльність людини, соціальної групи чи спільноти, закріплюється в успішному досвіді, закріпленому в соціальній пам'яті.

Комплексне дослідження феномену соціальної пам'яті розпочалося у ХХ ст. Міждисциплінарний характер поняття «соціальна пам'ять» викликає неоднозначність концептуальних підходів та багатоваріантність при визначенні сутності цього поняття. Тому значимим та актуальним є аналіз концептуальних підходів дослідження соціальної пам'яті у сучасному науковому дискурсі.

Основоположними для дослідження соціальної пам'яті стали теорії таких дослідників, як М. Хальбвакс, П. Коннертон і П. Нора. Так, М. Хальбвакс в своїх працях вводить поняття «колективна пам'ять», пропонує розмежування понять індивідуальної та колективної пам'яті: «справді, існують підстави виокремлювати дві пам'яті, одну з яких, якщо завгодно, можна назвати внутрішньою, а іншу – зовнішньою, або ж першу особистісною, а другу – колективною» [1, с. 2]. П. Нора виділяє три категорії пам'яті, спираючись на аналіз ставлення до минулого: пам'ять-архів, пам'ять-борг і пам'ять-дистанція, які функціонально

відрізняються між собою. Основним поняттям, за допомогою якого можливо проаналізувати механізми соціальної пам'яті, виступають місця пам'яті: «місця пам'яті – це будь-яка значуща єдність матеріального чи ідеального порядку, яку воля людей чи робота часу перетворили на символічний елемент спадщини пам'яті деякої спільноти» [2, с. 441].

Соціальну пам'ять як спільну пам'ять багатьох людей, що виникає на стику власне-особистісної, когнітивної пам'яті та пам'яті-звички досліджує П. Коннертон. Він вважає, що ця пам'ять нерідко слугує елементом політичної ідеології, що контрольована владою, а втілюється вона у церемоніях / ритуалах вшанування, тілесних практиках. Учений окремо звертає увагу на взаємозумовленості між сприйманням нинішнього й минулого, зафіксованого в індивідуальній та спільній пам'яті: «теперішнє намагається в певний спосіб впливати на наші спогади про минуле..., минуле намагається впливати чи спотворювати наше сприйняття теперішнього» [3, с. 16].

Важливим внеском у дослідження соціальної пам'яті стали наукові доробки Л. Виготського, А. Лурія, та О. Леонтєва, які обґрунтовували положення про те, що суспільні історичні зсуви не тільки вносять у психічний світ людини новий зміст, але й переводять свідомість, а значить, і процеси пам'яті на якісно інші рівні. Вчені вважають, що соціальна пам'ять у загальних рисах відображає розвиток індивідуальної пам'яті, але має свої принципи організації та відтворення. Тобто соціальна пам'ять, на відміну від індивідуальної, опосередкована різними знаковими системами, пам'яттю інших людей.

Також важливим внеском в дослідження соціальної пам'яті є наукові роботи Дж. Фентресса та К. Уайкема, які аналізували співвідношення індивідуального досвіду та соціальної пам'яті, результати цих досліджень відображені в роботі «Соціальна пам'ять» [4]. Дж. Фентресс та К. Уайкем запропонували концептуальний підхід дослідження пам'яті, як таку колективну складову життя індивіда яка не характеризує його як одиницю «маси», підвладної колективній волі, а залишає для нього можливість свідомого вибору. Саме тому вони віддали перевагу поняттю «соціальна пам'ять», а не «соціальна свідомість» [4].

Таким чином, відповідно до розглянутих концептуальних підходів дослідження соціальної пам'яті, доцільно зазначити, що соціальна пам'ять – як сукупність соціокультурних засобів та соціальних інститутів, за допомогою яких здійснюється відбір, збереження та координація суспільного досвіду із сприйняттям актуальних подій, метою чого є підтримка спадкоємності розвитку суспільства, потребує постійної та інтенсивної наукової рефлексії, більш глибокого філософського осмислення.

Список використаних джерел

1. Halbwachs M. La mémoire collective : Ouvrage posthume publié / Maurice Halbwachs. – Paris : Presses Universitaires de France, 1950. – 170 p.
2. Нора П. Память, история / П. Нора // 50/50: Опыт словаря нового мышления / П. Нора; под общ. ред. Ю. Афанасьева, М. Ферро. – М.: Прогресс, 1989. – С. 441.
3. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / П. Коннертон. – Київ: Нікацентр, 2004. – 184 с.
4. Fentress J., Wickham C. Social Memory / J. Fentress, C. Wickham. – Oxford : Blackwell, 1992. – 245 p.

Орленко Ірина Миколаївна - аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського, завідувачка Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗВО «ОАНО ООР»

ФІЛОСОФІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У РАКУРСІ СУЧАСНИХ ЗМІН

Зміни, що відбуваються в сучасному глобальному світі, вносять підвищені вимоги до фахівців у всіх сферах діяльності. Коли ти розумієш, що для успішної реалізації поставлених професійних завдань, твоїх знань недостатньо – ти включаєшся в систему безперервної освіти.

У сучасному науковому знанні можна виділити ряд напрямків розуміння категорії «освіта» (початковий сенс закладається з грец. Παιδεία – виховання дітей, в сучасному науковому знанні утворено від англ. Education – освіта): 1) персоніфікована система передачі від покоління до покоління накопичених знань, умінь та навичок у всіх сферах життя; 2) система життя суспільства, пов'язана з цілеспрямованими навчанням, вихованням, передачею придбаних знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій; 3) соціальний інститут, який відповідає за передачу знань, умінь, навичок і соціального досвіду від однієї людини (групи) до інших; 4) «процес і результат вдосконалення здібностей і поведінки особистості, при яких вона досягає зрілості і індивідуального зростання» (визначення, прийняте ХХ Генеральною конференцією ЮНЕСКО в 1978 році); 5) сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, що придбає індивід як самостійно, так і в процесі навчання в спеціальних навчальних закладах.

Відомий діяч ЮНЕСКО Г. Даве вважав, що «... безперервна освіта – це процес особистісного, соціального і професійного розвитку індивіда протягом його життя, що здійснюється з метою удосконалення якості життя як окремого індивіда, так і суспільства. Це всеосяжна й об'єднуюча ідея, охоплює формальне і неформальне навчання, здійснюване з метою досягнення найбільш повного розвитку різних сторін життя на різних його етапах. Вона пов'язана як з розвитком особистості, так і з соціальним прогресом [4]

Основну суть безперервної освіти системно розкриває, з нашої точки зору, В. Андрущенко. На його думку, безперервна освіта – це освіта, яка дозволяє особистості постійно перебувати в загальному руслі розвитку цивілізації, підтримувати власну конкурентоспроможність протягом життя, забезпечує можливість в процесі навчання системно й послідовно освоювати нові знання, інформацію, у міру її перманентного накопичення і розвитку, тобто – орієнтуватися в складному і потужному потоці інформації, оновлюватися з блискавичною швидкістю, впевнено існувати та розвиватися в інформаційному суспільстві протягом життя [1].

Згідно з даними Національного інституту стратегічних досліджень, функціями безперервної освіти є: розвиваюча (задоволення духовних запитів особистості, потреб творчого зростання), компенсуюча (заповнення прогалів у базовій освіті), адаптивна (оперативна підготовка і перепідготовка в умовах мінливої виробничої і соціальної ситуації); інтегруюча в незнайомий культурний контекст; функція ресоціалізації (повторної соціалізації) [5].

Однією з найбільш значущих властивостей безперервної освіти є те, що вона стає життєвим інструментом, який допомагає людині продуктивно долати ситуації соціокультурної та професійної дезадаптації. Сьогодні, коли в Україні, курси підвищення кваліфікації, як один з видів безперервної освіти, проводять не тільки інститути післядипломної освіти, а й ВНЗ, громадські організації, освітні центри, присутні додаткові можливості розвитку системи безперервної освіти в Україні – все це дозволяє фахівцям отримувати необхідні їм в даний час знання, вміння і навички, які є актуальними на цій посаді, в даній професії. Постановою Кабміну з 1 січня 2020 року педагоги можуть використовувати виділені державою на підвищення кваліфікації кошти і вчитися в обраних ними організаціях.

На думку Н. П. Павлик, безперервна освіта є багаторівневим поняттям, що охоплює різні напрямки освітньої діяльності людини в залежності від соціальних, економічних, індивідуальних потреб [3]. Від якості безперервної освіти залежить майбутнє країни. Саме безперервна освіта формує багатющий ресурс держави – людський потенціал.

Але людський потенціал і наслідок його розкриття – накопичений людський капітал – не виникають нізвідки, вони створюються. Для цього їй потрібна система безперервної освіти як засіб накопичення професійних знань та формування середнього класу. Саме система безперервної освіти, впливаючи на професійну мобільність людини, надає додаткові можливості кар'єрного росту.

У контексті вищесказаного вчені Abeuova D., Muratbekova-Touron M. (2019) проаналізували вплив практики управління кадрами на рівні країни на кар'єру і кар'єрне зростання її фахівців. Використовуючи якісні методи, це дослідження показує нам нові виміри оцінки кар'єрного росту для успішних людей з міжнародним утворенням: використання знань, отриманих за кордоном, і міжнародний аспект роботи. Грунтуючись на цих даних, автори розробили модель типів кар'єри. Типи кар'єри пророкують різні ступені досягнення успіхів в кар'єрному зростанні фахівців та їх участь в обміні знаннями, ідеями їх міжнародного досвіду, які можуть вплинути на суспільство. Результати даного дослідження можуть внести значний вклад в область глобального управління успішністю фахівців і кар'єрним ростом, на основі впливу безперервної освіти на дані процеси [2].

Одним з обов'язкових умов створення безперервності освіти є проектування всієї системи освіти з урахуванням умов для свідомого освоєння цінностей культури як невід'ємної потреби особистості. Отже, безперервна освіта є основою творчого включення особистості в інноваційні соціокультурні зміни.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В., Губерський Л. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти. Філософія освіти: пошук пріоритетів: у 7 кн. К.: «МП Леся», 2012. кн.. 3, 568 с.
2. Abeuova D., Muratbekova-Touron M. GlobalTalentManagement: Building a careerfortalentedprofessionalswithinternationaleducationinemergingmarkets. ThunderbirdInt. Bus. Ed. 2019; 61: 843–856. <https://doi.org/10.1002/tie.22085>
3. Павлик Н. П. Зміст поняття неперервна освіта. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад: зб. наук. Праць матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 травня 2016 р., м. Київ, Національний авіаційний університет. наук. ред. Н. П. Муранова. К: НАУ, 2016, 296 с. URL: <http://idp.nau.edu.ua/conference.html> (Дата обращения: 28.03.2020)
4. EuropeanCommission (EC). A MemorandumonLifelongLearning. CommissionStaffWorkingPaper. Brussels: EuropeanCommission. 2000. URL: https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf (Lastaccessed: 28.03.2020)
5. «Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика» Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL:<http://old2.niss.gov.ua/articles/252/> Національний інститут стратегічних досліджень. (Дата обращения 27.03.2020)

Павленко Катерина Миколаївна - аспірантка кафедри філософії факультету історії та філософії Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Останнім часом питання про можливість практичного використання законів, принципів, категорій, положень філософії постає із різних боків. Як застосовується

досягнуте багатівіковим розвитком філософії можна побачити в практичному плані, в тому числі, й у впровадженні засад інклюзивної освіти в Україні.

Філософія виступає і як фундаментальна основа для компенсаторного впливу, що може змінювати ставлення людей до нагальних питань, пропонує подумати, зважити, проаналізувати ситуації, зіставити різні позиції, визначитися і вибрати потрібний варіант поведінки і дій. При цьому мається на увазі вплив як філософських текстів, навчань, теорій, так і безпосередньо особи реального філософа. Варто вказати, що від філософа у цьому контексті потребується коректність, діалогічність, доступність, переконливість, аргументованість.

Ціннісна підготовка педагога, який працює в умовах інклюзивного навчання, особливо, в часи становлення та розвитку цього виду навчання в нашій країні, має бути готова до активного сприймання інклюзії та взаємодії з інклюзією в суспільстві. І це є питанням цілісності особистості та філософського сприймання нею життя [3]. Індивідуалізація тут виступає важливим маркером для побудови правильного освітнього та виховного концепту. Для побудови сприймання дитини суспільством і навзаєм, педагогу, в першу чергу, необхідно будувати власне, неупереджене ставлення до дитини з усіма її індивідуальними особливостями, потребами та можливостями відповідно виключно до її особливостей а не до тієї моделі, яка може вважатися загальноприйнятною в даному суспільстві. Що приводить нас до питання сприйняття іншості в суспільстві загалом. Під соціальною інклюзією, за А.А. Колупаєвою, ми розуміємо процеси досягнення рівних умов та можливостей всіх людей, незалежно від віку, статі, соціального статусу, національності, з метою забезпечення повноцінного та активного життя. Це, в тому числі, і механізм подолання упередженого ставлення до бідності, та до соціальних виключень [2]. Варто звернутись до філософського підґрунтя даного питання. Як приклад, філософська антропологія звертається до людини як до єдиного цілого – єдності тілесного, духовного і душевного розвитку, і ця цілісна єдність втілюється у баченні людини як особистості. У цьому філософському напрямку людина розглядається як жива система, що становить єдність природного і соціального, тілесного і духовного, спадкоємного, вродженого і прижиттєвого, придбаного [1]. Філософська антропологія, таким чином відкриває можливості до розуміння антропологічних аспектів проблеми навчання, виховання і розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти.

Варто зауважити, що ще з часів Боеція особу розглядали як унікальне існування в собі, і що донедавна персоналізм відкидали задля суспільного виміру людини, спрямовує увагу на спільноту як таку, але зараз дедалі більше зазначається, що особа, будучи окремою субстанцією у фізичному плані, має спільну для всіх індивідів природу, оскільки всі люди належать до однієї спільноти.

Можна констатувати той факт, що соціум у зв'язку з модернізацією системи навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами змушений звернутися до переосмислення, уточнення наукових засад, зміцнення загальної базової теорії та обґрунтування поліпарадигмальності при розробці нових підходів при вирішенні завдань організації та впровадження інклюзивного навчання в дослідницькій та освітній практиці з врахуванням необхідності її індивідуалізації для забезпечення всеохоплюючого впливу інклюзії – як в освіті, так і в соціумі.

Список використаних джерел:

1. Е. Дюркгейм, Социология и теория познания: Новые идеи в социологии. СПб., 1995. 154 с.
2. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – Київ: «А.С.К.», 2012. 216 с.
3. Освіта дітей з особливими потребами за часів незалежності України: етапність у стратегічному вимірі: О.М. Таранченко, А.А. Колупаєва. Особлива дитина : навчання і виховання. – No 3(79). – 2016. 134 с.

4. Рибаківа К.М. Адаптивні можливості філософії в соціалізації людини у сучасному світі/ Мультиверсум. Філософський альманах. – 2018. – Випуск 3–4. 165– 166 с.

Поплавська Тетяна Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. У. Ушинського.

ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТИ В БЕЗДУХОВНОМ ОБЩЕСТВЕ

Цивилизационные процессы, приходящие буквально на наших глазах, сопровождаются очень болезненными трансформациями привычного уклада жизни, разрушением сложившейся системы ценностей, переживанием различного рода кризисов: политических, экономических, экологических, антропологических, экзистенциальных.

Остро ощущая бездуховность, безидейность своей эпохи, современный человек остаётся один на один с гнетущим чувством смыслоутраты и потери жизненных ориентиров, что является характерной особенностью кризисного самосознания.

Как показывает опыт всемирной истории, мы являемся свидетелями формирования новой цивилизации, важнейшей предпосылкой которой является радикальная трансформация духовной или ценностно-смысловой сферы жизни. В свою очередь такая трансформация немыслима без философского проекта реконструкции мышления человека, без определения философско-мировоззренческих ориентиров и приоритетов, соответствующих специфике нового этапа развития современной цивилизации.

Хотя феномен духовности в общефилософском плане широко обсуждается в отечественной литературе, его возросшая детерминирующая роль в современную эпоху в полной мере не осмыслена отечественной философией. Объективной необходимостью в философском осмыслении духовных основ и перспектив гармоничного развития нашего общества обусловлена актуальность выбранной темы.

Проблема духовной детерминации социального прогресса относится к таким фундаментальным темам философского дискурса, которые определяют сущностный смысл философствования в любую эпоху, и значимость которых будет возрастать по мере ускорения творческой эволюции мира.

Специфика философских вопросов и методов заключается в том, что они носят трансцендентальный характер: они относятся к основаниям и горизонтам человеческого мышления и действия. Это означает: а) что философские высказывания не являются ни эмпирическими, ни лингвистическими по своей природе; это исключительно концептуальные утверждения, которые относятся к значениям или отношениям концептов; б) что философские размышления о мире и смысле жизни включают в себя критерий «высшего сознания», без которого философия - как трансцендентальное исследование - невозможна.

Философия конструирует систему ценностей человека, которая в свою очередь детерминирует качество жизни человека. В отсутствие философского мировоззрения жизнь человека оказывается в экзистенциальном вакууме и поэтому понятно, почему в наше время - время забвения философии - так много оккультистов и целителей душ.

Поскольку философская идеология детерминирует систему ценностей человека, необходимо возрождение высшего духа философии, а трансформация философии жизни неизбежно приведет к изменению ценностной иерархии общественной жизни. Весь вопрос в том, какую философскую перспективу мы изберем для себя. Наиболее приемлемой для понимания перспектив современного информационного общества, на мой взгляд, является холистическая философия.

В то время как материалисты ограничивают мир реальности материальными феноменами, данными нам в ощущениях, а идеалисты не выходят за рамки ментальных или чувственных данных, ученые-эмпирики включают в свое онтологическое поле только то, что может быть верифицировано опытом (экспериментом), а философы-прагматики признают только то, что полезно, холизм

настолько расширяет «онтологическое поле», что оно допускает в мир реальности и материальные, и идеальные сущности, и конкретные, и абстрактные объекты.

Холизм очень древняя парадигма природы Вселенной, природы Человека и природы их взаимоотношений. В основе этой парадигмы лежит вневременная мудрость, существование которой многие современные интеллектуалы отрицают в силу особенностей своей ментальности. Однако это отрицание не означает её действительного отсутствия, в чем постоянно убеждаются искатели и любители этой мудрости – философы.

Как отмечает украинский философ Виктория Гайденко: «Современная социокультурная действительность, как гетерогенная, изменчивая, многовариантная, плюральная, вызывает к жизни новые, нетрадиционные, альтернативные, подчас провокационные подходы, которые позволяют отойти от однозначного определения реальности и человека и отказаться от понятий линейности и редукционизма в пользу гармонии, целостности, разнообразия»[1,с.9] В нашем случае, в пользу холизма или холистической парадигмы.

Последний юбилейный доклад, написанный двумя резидентами Римского клуба Эрнстом Вайцеккером и Андерсом Вейкманом, также посвящён анализу цивилизационной ситуации и предполагаемым путям выхода из неё.

В качестве решения насущных проблем авторы доклада предлагают отказаться от материализма и редукционизма, в пользу холизма и духовности, призывают к альтернативной экономике, «новому Просвещению», планетарной цивилизации, развитие которой может быть возможным при условии изменения «философских корней текущего состояния мира». Как отмечают авторы доклада, сегодняшний «кризис не циклический, но усиливающийся. Он не ограничен природой вокруг нас, но включает социальный, политический, культурный, моральный кризис, кризис демократии, идеологий и капиталистической системы»[2].

В некоторых источниках холизм определяется как идеалистическое учение, что в корне противоречит самой сути холизма, который не может быть не материалистическим, не идеалистическим, так как объединяет эти противоположные категории категорией «целостность» или «целое».

В то время, когда между материализмом и идеализмом стоит основной вопрос философии о первичности бытия или сознания, холизм отвечает на него просто - в начале было Целое, которое греки Античности обозначали как Единое, Непостижимое, Невыразимое или Абсолют, у даосов это Целое называется «Дао», «Ли», «Пустота», у индусов - «Шунья», тоже Пустота, она же «Брахман». В философии Востока Пустота не означает несуществование. Пустота - это то, что лежит в основе явлений, воспринимаемых нашими органами чувств, но не имеет своих первоначальных качеств.

Очевидно, автор «философии холизма» Ян Смэтс был хорошо знаком с идеями восточной философии. Ведь его представления о сущности Мироздания во многом перекликаются с упомянутыми выше. В своей книге «Холизм и эволюция» он обращает наше внимание на то, что куда бы мы ни взглянули, в природе мы не увидим ничего, кроме целостностей. При этом все эти целостности организованы иерархически: каждое целое является частью какого-то более крупного целого, которое само входит частью в ещё большее целое. «Холизм, - пишет Я.Смэтс, - не только созидателен, но и самосозидателен, и его конечные структуры гораздо более целостны, чем его первоначальные структуры»[4].

Вселенная, по мысли южноафриканского философа, активно действующая и созидательная Целостность, которая стремится производить целостности всё более высокого уровня и более высокой организации, а носителем физических качеств любого материального объекта является тонкое психоэнергетическое поле. Поля, связанные с разными объектами, тесно взаимодействуют между собой.

Когда Альберт Эйнштейн прочитал книгу Яна Смэтса, то сделал следующий прогноз: **в грядущем тысячелетии** холизм, – раньше или позже, – станет главной концепцией естествознания. Может быть поэтому Эйнштейн включил генерала Смэтса в десятку людей на планете, блестяще разбирающихся в теории относительности.

Итак, холизм, как философская парадигма, гармонично объединяет все парадоксы и противоречия, все противостояния, рассматривая их как стороны цельного знания о Космосе, Человеке и характере их отношений. Духовность в холизме – это мера взаимодействия Человека с Космическим Разумом и мера проявления в нем и через него творческого потенциала, направленного на созидание гармонии во внутренних и внешних мирах.

Проблема духовности в бездуховном обществе – это проблема ментальная, мировоззренческая, в основе которой лежит материалистическое миропонимание и как следствие - потребительское мироотношение.

В 2016 году профессор Неумывакин И.П. писал в своей книге «Духовная Вселенная»: «Если современный человек ищет удовольствия без счастья, счастья, без знания и знания без мудрости, то не должен удивляться словам ДАНТЕ (1265-1321): «Надпись на вратах ада не оставляет возможности на что-либо надеяться». Уже проявлены страшные предвестники разложения планеты. Нарушен ядерными взрывами энергетический баланс земли и неба, изменение климата уже приводит к возникновению эпидемий из-за оттаивания зон «вечной мерзлоты», бесконечные землетрясения, цунами, авиакатастрофы и т.п.»[3].

Как знать, может случившаяся на планете пандемия, которую мы все сейчас переживаем, поспособствует пробуждению человечества или хотя бы какой-то критической массы людей для возрождения и эволюции своей духовной составляющей.

Список использованных источников

1. Гайденко В. Поворот к феминистской эпистемологии. Постнеклассика-Феминизм-Наука. – Сумы, 2003.
2. А. Малахов. Римский клуб, юбилейный доклад. Вердикт: «Старый Мир обречён. Новый Мир неизбежен!». Электронный ресурс. Режим доступа: <https://www.planet-kob.ru>
3. Неумывакин И.П. Духовная Вселенная. Электронный ресурс. Режим доступа: http://zhiznidar.ru/info2/Duhovnaya_Vselennaya_- kniga_IP_Neumivakina_chast_1
4. Smuts J. Holism and evolution. New York: Macmillan, 1926

Родян Марія Володимирівна – старший викладач кафедри культурології факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПОЛІКУЛЬТУРНІСТЬ ТА ІСТОРИЧНИЙ НАРАТИВ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Категорія «полікультурність» – це складне, багатопланове утворення, в якому відображається розмаїття філософського, соціокультурного, духовного аспектів. Даним терміном позначають таке явище як культурна різноманітність суспільства і принцип можливості збереження різноманіття культур, але саме поняття «полікультурність» як якість конкретної особистості поки не знайшло свого визначення [1].

У дослідженнях, присвячених проблемам полікультурного виховання, використовуються терміни «етнотолерантність», «культурна толерантність», «соціокультурна толерантність», «полікультурна толерантність». Але близькість понять «толерантність» і «полікультурність» не означає їх тотожності. Толерантність – це «здатність бачити в іншій людині носія інших цінностей» [3, с. 153]. Толерантність насамперед забезпечує баланс між різними культурами, в той час як полікультурність передбачає особистісний розвиток.

Систематизація знань мислителів різних історичних епох дозволила виділити в структурі полікультурності декілька складових:

1. Гуманність – це здатність до співпереживання і ціннісного визнання; це сукупність психологічних установок особистості, обумовлена головними моральними нормами.

2. Громадянськість – це якість особистості, заснована на визнанні загальнолюдських цінностей і норм цивілізованого буття. Вона з'єднує дбайливе відношення до історії свого народу і повагу до інших, допомагає оцінити дії з позиції відповідальності за збереження миру.

3. Крос-культурна грамотність – це рівень осягнення іншої культури, на якому визнаються її особливості. В основі крос-культурної грамотності полягає усвідомлення того, що різноманітність – це об'єктивна характеристика світової культури і двигун її розвитку.

4. Культура спілкування – це показник досягнутого рівня самопізнання, самореалізації. Культура загальна (в тому числі, культура міжнаціонального спілкування) є практичним втіленням полікультурності в повсякденну взаємодію з іншими людьми.

5. Культурна самоідентифікація особистості – це ототожнення себе з культурою, її цінностями, ідеалами. Збереження своєї культурної ідентичності в процесі спілкування з іншими культурами є важливою умовою полікультурності, коли людина поважає інші культури, прагне до розуміння інших ціннісних підстав, але при цьому вибирає, які культурні зразки є її власними. Якщо людина навчилася розуміти і поважати свою культуру, усвідомлювати її цінність, вона буде здатною поважати ті ж якості в іншій культурі.

Отже, полікультурність – це інтегративна якість особистості, яка базується на загальній культурі і проявляється в міжкультурній взаємодії шляхом усвідомлення та подолання негативних культурних стереотипів. Слід зазначити, що в сучасному мінливому світі полікультурність є однією із засад сучасної освіти. Тлумачення історичних наративів, конкретних історичних реальностей в контексті гуманітарного знання також потребує акцентування уваги на полікультурності.

Одна з головних функцій географічного простору в історичному дослідженні полягає в тому, що він служить способом задати рамки предмету історії, тобто окреслити межі соціальних взаємодій в минулій реальності та тим самим трансформуватися в історичний простір. При цьому історик може виходити зі свого бачення простору, може говорити про простір, сконструйований учасниками соціальної взаємодії, а може вивчати сам процес конструювання просторових утворень в той чи інший період минулого. Радикальне переосмислення історичного простору здійснив в своїх епохальних працях Ф. Бродель, запропонувавши розглядати як цілісні утворення історичні ареали, життя яких визначалося єдиним географічним та демографічним середовищем, незалежно від політичних кордонів. Тим самим було покладено початок великої історії позаполітичного або полікультурного простору.

Пізніше дослідники сконцентрувалися на вивченні того, що люди думали про свій і чужий простір, як вони бачили ті чи інші географічні ареали, як конструювали територіальні цілісності та якими смислами їх наділяли. До подібних досліджень історичного простору відносяться роботи по історії формування геоісторичних (геополітичних) конструктів, наприклад, таких як «Індія», «Східна Європа», «Балкани», «Кавказ», «Дикий Захід» тощо. З історичним простором в подібній інтерпретації пов'язане формування символічного універсуму системи культури: містичні компоненти традиції, прикмети «малої батьківщини», дизайн місця проживання та базові основи національної ідентичності. До цього ж типу аналізу слід віднести й роботи з культурної антропології, в яких аналізується категорія «простір», і дослідження історії «ментальних карт» з такими популярними на рубежі століть концептами, як «пограниччя», «межа», «зона контакту», «серединність», «орієнталізм» (та інші «ізми», утворені за аналогією) [2, с. 18-19].

Стосовно до сьогоденної історичної науки мова йде про нову стадію аналітичної рефлексії, головне завдання якої полягає в створенні принципово іншого глобального (транснаціонального) простору, сегментованого, дисперсного, а головне – не(європо)центрованого. У дослідженнях, які хоча і з великими застереженнями, але все ж можна об'єднати під рубрикою «всесвітня історія», відбувається радикальна реісторизація образів Африки, Азії та Латинської Америки, провінціалізація «Європи», деструкція таких узагальнених понять, як «третій світ», «периферія», «Захід» або «Схід». Категорії «Євразія», «Латинська Америка», «Тихоокеанський регіон», «Атлантичний світ» починають переважати

над концептами, пов'язаними з «часом за Гринвічем» і «світом Заходу». Одночасно з'являється велика кількість окремих історико-територіальних об'єктів, існування яких в минулому і сьогоденні людства «відкривається» або перевідкривається. Предметом вивчення стають актуальні для сучасного світу, але нові для істориків аспекти минулого: міграції, феномени полімовності та полікультурності, різноманітні транскультурні процеси, «світ у фрагментах» [2, с. 20].

1. Новая философская энциклопедия в 4-х томах / Научно.-ред. совет: В. С. Стёпин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, А. П. Огурцов. М.: Мысль, 2000. Т. 1-4. 2659 с.

2. Савельева И. М. Историческая наука в XXI веке. Ключевые слова. Диалог со временем. 2017. № 58. С. 5-24.

3. Степанов П. В. Толерантный человек: как его воспитать? // Народное образование. 2001. №6. С. 152-156.

Цибра Микола Федорович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

ОСОБИСТІТЬ В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Сучасне українське суспільство зацікавлене в створенні найбільш сприятливих умов для індивідуального розвитку громадян. Разом з тим у відповідності з потребами соціального переустрою, суспільство висуває до особистості низку вимог: до її діяльності, інтелекту, відповідальності, організованості, дисциплінованості і т.інш. Ці вимоги будуть постійно зростати відповідно росту змін в суспільстві. Духовний світ сучасної людини формується під впливом об'єктивних процесів і відображує все багатство суспільних відношень, яке в концентрованому вигляді міститься у кожній особистості та виступає як її характерні риси: демократизм, гуманізм, колективізм тощо.

Особистість формується та стверджується в процесі активної діяльності, яка здійснюється на основі її життєвої програми. Поняття «соціальний тонус» широко використовується в пропагандистській роботі, в публіцистиці, але в філософській літературі воно поки ще не оформилось.

Наведемо декілька визначень тону: «тонус – степень жизнедеятельности организма...»

[2, с.713]; « тонус – состояние ... длительно поддерживающее ... равновесие...» [1, с.26].

Очевидно, що семантика поняття «тонус» - це рівновага, соціальний тонус – це рівновага суб'єкта в соціумі «ми», його соціальне самовідчуття, яке характеризується життєвим досвідом, глибиною знань, боротьбою новаторських прагнень проти консерватизму, що випливає з незнання, невміння, внутрішньої незібраності, ліннощів.

Проблема соціального тону виникає в силу того, що в соціальній дійсності індивіди, які, здавалося б, в однакових умовах, ведуть себе нерівнозначно. Рівень самоутвердження у них різний. Різниця у поведінці та діях пояснюється не тільки фізіологічною та генетичною різноманітністю індивідів, але й тим, що в суспільстві виникають не завжди очікуємі, і відповідно, не регламентовані стихійні явища.

Структура соціального тону складна та різноманітна. В неї входять внутрішня направленість особистості та її зовнішній прояв по відношенню до об'єктивних умов. Соціальний тонус громадян в Україні виражається, перш за все, в його практичній діяльності і складається під впливом двоєдиного процесу: а) формування духовного світу особистості, її потреб, інтересів, цінностей, орієнтацій; б) створення необхідних умов для реалізації її світоглядних установок. Звідси виховні зусилля суспільства слід направляти не тільки на просвітницьку роботу, але і одночасно випішувати організаційні питання.

Мета громадянських інституцій зводиться до того, щоб сформувати у особистості навички та переконання в повсякденній практиці.

При аналізі процесу становлення соціального тону особистості можна виділити два рівня його структури. На інформаційному рівні особистість напрацьовує загальну, генеральну лінію поведінки, засвоює ідеї, принципи, норми та цінності притаманні нашому суспільству. На становленьському – відбувається напрацювання тону на фоні безпосереднього оточення (мікросередовище). Від останньої в багатьох залежить ефективність виховного впливу на формування соціального тону особистості.

Соціальний тонус конкретної особистості розрізняється за якісними та кількісними показниками. Таке розрізнення тягне за собою певну неоднорідність в спільноті, групі, колективі. Виходить, що соціальні спільноти при загальній направленості, диференційовані. Ступінь такої диференціації залежить від соціального тону індивідів.

Формування соціального тону індивіда – питання надважливе. В нашому суспільстві в зв'язку з розширенням сфери діяльності та спілкування існує ціла галузь повсякденного життя індивіда, яка не регулюється правом і не охоплюється іншими формами соціального контролю. Це сфера відношень з товаришами та колегами по роботі, контакти на вулиці, в транспорті, сім'ї і т. інш. Суспільна думка, що спонукала активні функції впливу на особистість, повинні бути покладені на соціальний тонус. Особистість в своєму життєвому виборі сама вирішує, пройти повз зла чи втрутитися, припинити його, жити творчо, захоплено або скніти в відсталості та рутині.

Соціальний тонус – це не тільки рівноважно прийнята концепція світу і людини, але й життєдіяльний принцип існування. Це ті ідеї, які впливають на норми людської поведінки, на відношення до праці та до інших людей, на характер життєвих прагнень, ідеалів, цілей, на пот, смаки та інтереси.

Соціальний тонус відноситься до шерегу об'єктно-суб'єктних детермінант розвитку особистості. Це певний «внутрішній» регулятор дій особистості та найбільш адекватний соціальним задачам критерій. Логіка саморозвитку вимагає від особистості напруження духовних та фізичних сил в усіх сферах діяльності. Соціальний тонус є найбільш цілісна система орієнтацій особистості, яка базується на відносно стійкій системі духовних цінностей, що виражає основну тенденцію суспільного розвитку. Існує як мінімум три ступеня розрізнення в рамках одного і того ж явища, які ми умовно можемо виділити: а) вищий ступінь, який характеризується наявністю та стійкістю адекватних світоглядних установок; б) середня ступінь, яка характеризується такими ж ознаками, але корегуюча дія самої особистості занижена; в) нижча ступінь – це відсутність чітких життєвих орієнтирів. Ці три ступеня сформованості соціального тону і визначають діяльність членів суспільства.

Отже, соціальний тонус характеризується інтегральністю якостей індивіда, рівновагою знань, досвіду, цінностей, захоплень і вмінь, перспективного бачення та опори на традицію. Самоствердження передбачає створення оптимальних умов для прояву індивідуальних якостей в інтересах соціального цілого. Отже, сутність соціального тону можна визначити як міру усвідомлення особистістю суспільних інтересів.

Можливо, на якомусь етапі соціальні групи з такими характеристиками індивідів (наявністю всіх перепахованих критеріїв позитивного) будуть носити гіпотетичний характер, але по мірі приросту якісних змін в економіці, в суспільній свідомості, ареали людей наділених рисами розвинутої особистості (з «збільшенням статусу»), будуть ставати реальністю, при невпинній тенденції розростання вширину та глибину.

Визнач роль у цьому процесі належить науковому мисленню, що закономірно виникає в просторі альтернативних точок зору, позицій

Список використаних джерел

1. Большая советская энциклопедия: В 30т. – Изд.3 – е – М.: Советская энциклопедия, 1977, - Т. 26 – 670с.
2. Ожегов С. И.Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1983, - 815 с.

3. Цыбра Н. Ф. Самоутверждение личности (социально-философский анализ).- Киев; Одесса: Выща шк. Головное изд-во, 1989. – 192 с.

4. Чайковский П. И. О композиторском творчестве и мастерстве. – М.: Музыка, 1964. - 271 с.

Чекуріна Оксана Валеріївна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

СТАТЕВЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Наша держава не приділяє значної уваги такій соціальній проблемі, як статеве виховання молоді, що в свою чергу тягне за собою такі негативні наслідки як: зростання кількості абортів, збільшення відсотку матерів-одиначок, та розповсюдження венеричних захворювань. До факторів які несприятливо впливають на неосвідченні уми відносяться: вуличні підліткові групи, відверта демонстрація фільмів з елементами еротичних сцен, і вільний доступ до мережі інтернет. Все це формує хибний погляд у емоційно не стійких підлітків. Статеве виховання є напрямком навчально-виховної роботи ЗНЗ та сім'ї. Вагому роль у реалізації завдань статевого виховання відіграє навчальний предмет «Біологія». У контексті методики навчання біології статеве виховання сприяє формуванню моральних та гігієнічних норм поведінки, пов'язаних із фізіологією та психологією статевого розвитку. Завдання статевого виховання: навчити молодь керувати статевим інстинктом, підпорядкувати його розумові, моральним принципам; сприяти всебічному гармонійному розвитку особистості; прищеплювати з дитинства гігієнічні навички, що забезпечує нормальне формування статевої системи та функціонування її в зрілому віці; дати знання про психофізіологічні особливості чоловічого й жіночого організмів; формувати ставлення до статевого потягу як невід'ємної складової любові; виховувати відповідальність за гармонійність майбутніх подружніх відносин, і тому потребує більш глибоких знань та введенню до шкільної програми окремого курсу зі статевого виховання [1]. Важливу нішу в організації статевого виховання займає новий для України фахівець – соціальний педагог. Саме його фах функціонально найближчий до виховної діяльності, що створює всі можливі умови для здійснення цього напрямку виховання.

Але, на мою думку, не тільки навчальний заклад повинен брати на себе обов'язок щодо статевого освідомлення молоді, сім'я теж задає ціннісні орієнтири. Не всі батьки мають можливість відносно відверто та доступно пояснити дитині «про це». Торкаючись такої делікатної теми не всі батьки можуть підібрати правильні слова, з чого і коли почати розмову про статеве життя, та методи контрацепції, небезпечні наслідки незахищеного сексу та абортів, венеричні захворювання та ВІЛ-інфекцію. Проте згідно результатів проведеного опитування більше 70% опитаних старшокласників та 75% опитаних педагогів та студентів педагогічних спеціальностей вказують на неефективність статевого виховання вдома [2].

Рівень статевої культури молоді прямо пропорційний рівню її освідченості.

Міжнародна організація попередження СНІДу AVERT (від англ. дієслова avert – запобігати) під статевим вихованням розуміє процес отримання інформації та формування ставлення й переконань щодо статевого життя, статевої належності, взаємостосунків та близькості. До статевого виховання належить також питання про розвиток умінь та навичок молоді робити свідомий вибір моделей поведінки, формування почуття впевненості та відповідальності за свої вчинки .

Відповідно до основних підходів до визначення змісту, завдань та цілей статевого виховання дослідники виокремлюють три типи програм статевого виховання та сексуальної освіти:

1. програми, спрямовані на утримання молоді від дошлюбних статевих відносин;
2. програми, які передбачають формування установок на утримання від дошлюбних відносин, однак і надають інформацію про безпечний секс, засоби та методи контрацепції;

3. програми, які об'єднують характеристики першого та другого типів, але розглядають їх детальніше, як елемент особистісного росту та розвитку [3].

Список використаних джерел

1. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/14931/1/Fedotova%20Tsurul%2017.pdf>
2. <https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/1ba39d23870b434f61fbbfa2005a219e.pdf>
3. Грабова Ганна. Основні підходи до статевого виховання в українській та зарубіжній педагогіці // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012.- № 4(14).- С.15.

Чумаченко Юлія Вікторівна – магістр 1 року навчання факультет іноземних мов Університету Ушинського,

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та МСКД Університет Ушинського

ЦІННІСТЬ НАУКОВОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

Філософська концепція розвитку і викладення філософії тісно пов'язана з ідеалом і типом наукової раціональності відповідного історичного етапу розвитку людства. Коли тип раціональності змінюється, певний час існує неузгодженість між тим, що трапляється в науці як пізнанні та в науці як культурі, тобто у сфері, де відбувається збереження, трансляція і трансмутація наукового знання, сфері, до якої належить освіта. Мова йде про відому освітянську проблему, особливу відчутну у вищій освіті, що готує науковців. Саме сьогодні ми і переживаємо глобальну наукову революцію, пов'язану зі становленням постнеокласичної науки і відповідного постнеокласичного типу наукової раціональності, нової парадигми мислення. Але крім приведення у відповідність із сучасним рівнем змістовних і методологічних аспектів знання, що викладається в освітніх закладах, на часі ще й зміна уявлень про суб'єктів освітянської діяльності. Ця зміна зумовлена потребою доповнити класичний досвід ідеалу раціональності в філософії і науці некласичним досвідом, або вбудувати класичне в некласичний досвід.

Поняття про класичну раціональність зародилось ще в Античності. Впродовж багатьох епох використовувався цей стиль мислення і застосовувався єдиний методологічний принцип, який призвів до становлення неідентичних систематизацій та критеріїв раціональності залежно від простору вживання. В. Н. Порус зазначає, що без цього обговорення не минає будь-яке сучасне філософсько-методологічне дослідження і суперечки стають все запеклими, немає чітко визначеного поняття «раціональність» та згоди стосовно того, що саме є проблемою в даній ідеї [3]. Інший вчений і дослідник А. І. Ракітов вважав, що раціональність повинна застосовуватись до різних способів функціонування мислення і поведінки. Вона має зображувати, вносити й оцінювати форми соціальної організації, заперечуючи при цьому концепції М. Вебера, К. Поппера [4]. Є два підходи до вивчення раціональності – критеріальний та плюралістичний. Однак вони націлені на використання раціональності, як інтерсуб'єктивного виду, що має культурно-конвекційний характер. Це і перетворює раціональність на філософську категорію, складну для вивчення та розуміння. Взагалі для науки постмодерну актуальним залишається адекватне зображення наукової діяльності та форми її подачі. В. Швирьов зазначав, що потрібно відокремлювати раціоналізацію природних та гуманітарних наук, тому що вони мають свої специфічні завдання, причиною цього є складна динаміка комунікативних процесів в суспільстві [5]. Наука – це складна система, яка здатна до самоорганізації. Наукова раціональність тісно пов'язана з суспільними цінностями, тому що вона постає як один з громадських інститутів, взаємодіючи з іншими інститутами, утворює цілісний суспільний зв'язок та дає характеристику суспільним цінностям. Наукова раціональність постійно перетинається з ціннісною сферою. Наприклад, антропний принцип, який характеризується тим, що Всесвіт має свої певні характерні властивості, які може побачити людина – спостерігач, яка озброєна

науковою раціональністю. Деякі філософи вважають, що розумне обґрунтування не має залежати від емоцій та почуттів людини, Будь-який аналіз або оцінка певного дослідження повинні бути логічними та механічними – раціональними, але якщо людина буде під впливом емоцій і не буде дотримуватись цих простих вимог, то рішення буде ірраціональним, оскільки пов'язане з суб'єктивною упередженістю. Особисті рішення, які врегульовані вродженими інстинктами, перцепцією поведінки оточуючих, досвідом особистості, який є незмінним в його навичках та звичках, можна вважати раціональними. Ціннісне підґрунтя завжди було важливим для розвитку наукового мислення та діяльності.

Отже, наукова раціональність є цінною, тому що пов'язана з мисленням людини, приймаючи певні рішення в ситуації, що склалася. Вона спрямована на формування раціонального знання на основі існуючих гносеологічних та аксіологічних передумов. Вона пов'язана також з соціальною філософією, бо наукове мислення та діяльність розвивається разом з суспільством та підпорядковане йому в певних відрізках історії цивілізації.

Список використаних джерел

1. Алексеев И. С. О критериях научной рациональности. Методологические проблемы историко-научных исследований / И. С. Алексеев. – М.: Наука, 1982. – 452 с.
2. Ольшки Л. История научной литературы на новых языках. / Пер. с нем. Ф.А. Коган В 3-х т. Т. 1. – М.-Л.: Государственное технико-теоретическое издательство, 1933. – 300 с.
3. Порус В.Н. Рациональность. Наука. Культура. – М.: ИФРАН, 2002. – 352 с.
4. Ракитов А. И. Рациональность и теоретическое познание // Вопросы философии. – 1982. – № 11. – С. 68–81.
5. Швырев В. С. Рациональность как ценность культуры. Традиция и современность / В. С. Швырев. – М.: Прогресс–Традиция, 2011. – 230 с.

Шевякова Інеса Петрівна - асистент кафедри психології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

Професійна діяльність соціальних працівників та практичних психологів є одним з психологічно найнапруженіших напрямів соціальної діяльності і входить до групи професій з великою наявністю стресових факторів. Вони можуть піддаватися соціальному та політичному тиску, особливо у теперішні часи суспільних трансформацій, переживати стреси пов'язані з реформами установи, особливостями стосунків у колективі, подіями у в особистому житті, та, особливо, потерпають від інтенсивної та емоційно-напруженої взаємодії з людьми різних соціальних верств, що погрожує невідворотнім процесом емоційного вигорання.

На сьогоднішній день емоційне вигорання офіційно визнано ВОЗ як хвороба та буде внесено до оновленої версії Міжнародної класифікації хвороб до розділу «Проблем, пов'язаних із зайнятістю або відсутністю зайнятості». І якщо розглядати емоційне вигорання відносно до вчення про загальний адаптаційний синдром Г. Сельє [1], то емоційне вигорання являє собою незадовільну адаптацію людини до професійного стресу і відповідає фазі виснаження, як показника дезадаптації.

Важливим особистісним фактором у профілактиці емоційного вигорання та професійних стресів виступає стресостійкість особистості. П. Зільберман визначає її як інтегративну властивість особистості, що характеризується такою взаємодією емоційних, вольових, інтелектуальних і мотиваційних компонентів психічної діяльності людини, які забезпечують оптимальне успішне досягнення мети діяльності в складних емоційних

умовах [2]. У зв'язку з цим, формування стресостійкості є важливою умовою збереження психічного здоров'я сучасних фахівців допомагаючих професій [3].

Нами була реалізована мета дослідити рівень стресостійкості соціальних працівників та практичних психологів на базі Центрів зайнятості та Управління соціального захисту населення Міловського та Старобільського районів Луганської області. У ньому приймали участь 55 жінок віком від 23 до 51 років, середній вік – 35 років.

Аналізуючи результати дослідження за методикою «Тест самооцінки стресостійкості С. Коухена та Г. Вілліансона» ми визначили, що 62% вибірки (34 респондента) проявляють задовільний рівень самооцінки стресостійкості, 24% (13 осіб) мають середній рівень, та поганий рівень виявляють 14% (8 осіб). Відмінного, доброго та дуже поганого рівня не зафіксовано. Отже, більшість соціальних працівників та практичних психологів мають недостатній рівень стресостійкості, що вказує на нездатність протидіяти стресам і має негативні наслідки у психічній, соціальній, професійній сферах спеціалістів.

Таким чином, можемо відмітити, що результати дослідження свідчать про необхідність розвитку у фахівців з соціальної роботи навичок стресостійкості та підвищення особистісних ресурсів з подолання професійних стресів. Актуальним є пошук соціально-психологічних умов, форм і методів роботи щодо профілактики виникнення стресових станів у соціальних працівників і практичних психологів державних установ та підвищення їх стресостійкості як запоруки успішної професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Зильберман П. Б. Эмоциональная устойчивость оператора // Очерки психологии труда оператора / П. Б. Зильберман. – М., 1974.
2. Селье Г. Стресс без дистресса / Г. Селье. – М.: Прогресс, 1979. – 126 с.
3. Бодров В. А. Психологический стресс: развитие и преодоление / В. А. Бодров. – М.: ПЕРСЭ, 2006. – 244 с.

Щербина Надія Федорівна - доцент кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ У ПОШИРЕННІ ОСВІТИ В ОДЕСІ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТ.

Культурним осередком південного краю ще на початку ХІХ ст. стала Одеса, де працював театр, створювалися музейні зібрання, започаткували роботу культурницькі та мистецькі товариства. Разом із соціальною активністю починає формуватися і культурний процес.

Розвиток шкільництва та народної освіти в Україні не відповідав суспільним реаліям після скасування кріпосного права. Після реформи народної освіти 1864 р. усі типи початкових шкіл стали народними училищами, до них приймали дітей усіх станів. Вони працювали за єдиними планами та програмами: вчили закону Божого, читати, писати та чотирьох арифметичних дій. У двокласних початкових училищах з п'ятирічним терміном навчання передбачалося вивчення історії, географії, малювання.

Однак царське самодержавство проводило неухильну політику, спрямовану на те, щоб тримати народні маси в темряві, обмежувати мережу шкіл, зводити всю просвіту до початкової освіти, не допускати у гімназії дітей простих людей, скорочувати програми викладання. Відсоток неписьменних на Україні й в усій Росії був дуже великий. Згідно з переписом 1892 р. загальна кількість освічених в Одесі становила 44 відсотки [1; С. 63]. Такий відсоток освіченості був нижче, ніж в Петербурзі, але значно вище інших міст. Цей рівень досягався в основному за рахунок службовців торговельних фірм.

Наприкінці XIX — на початку XX ст. поряд із становими створювалися народні клуби у Києві, Харкові, Одесі. При них діяли читальні, бібліотеки, лекційні та концертні зали, гуртки та курси.

Важливу роль у збереженні та поширенні знань відігравали бібліотеки. Бібліотеки сприяли розвитку вітчизняної освіти і культури. У 1829 р. за поданням графа М. Воронцова імператор Микола I видав наказ, який дозволив заснувати в Одесі міську публічну бібліотеку. Це була друга в Російській імперії (після імператорської у Санкт-Петербурзі) і перша в Україні публічна бібліотека. Одеська міська публічна бібліотека у 1898 р. складалася вже з 111 624 томів. Постійних читачів було 5256 чоловік, відвідувань було 57 840. Діяли ще дві міські читальні і читальня товариства тверезості. Вони комплектувалися переважно книгами, рекомендованими для читання народу міністерствами внутрішніх справ і просвіти [2; С. 653].

У XIX ст. велику роль у поширенні знань відігравали університетські бібліотеки, зокрема при Одеському (Новоросійському) університеті, якій був заснований у 1865 р., діяла університетська бібліотека. На той момент у фонді книгозбірні налічувалось 11298 найменувань видань (28505 томів у фундаментальній бібліотеці і 4 930 томів у студентській) [3; С. 7].

У 80-х і 90-х рр. XIX ст. починає розвиватися мережа бібліотек. «У ці бібліотеки, створені для чистої публіки, - писав відомий бібліограф Н. Рубак, з кожним роком входить все більше і більше читачів одного сорту, читачів з народу. Поруч з паном в капелюсі підписуються, вносять застави відразу висувають свої вимоги і селянин, який пройшов, або навіть не пройшов курсу народної школи, і фабричний робітник, пізнав грамоту вже в зрілих літах, завдяки недільній школі, і торговець-мешакін».

У 1891 року, в трикутному провулку була відкрита безкоштовна бібліотека. Бібліотека для биндюжників, читальня для торговців - це один із подарунків улюбленому місту від мецената і благодійника Григорія Маразлі. Аж до 1926 р. вона носила ім'я свого творця. Міський голова пожертвував на будівництво читальні з двокласним народним училищем 20 тисяч рублів - величезні на ті часи кошти. У першу чергу це була читальня для тих верств населення, які не могли дозволити собі купувати книги. В основному сюди приходили дрібні ремісники і небагаті торговці. Якщо вірити пресі кінця XIX століття, 80% читачів було євреїв, які становили більшість мешканців навколишніх кварталів.

Активно працювала бібліотека товариства прикажчиків-євреїв, створена у 1875 р. У перший рік існування її фонд складав 1138 томів, кількість читачів нараховувала 127 осіб., наприкінці 1888 р. мала вже 2000 томів, серед яких були дуже цінні видання.

У 1898 р. відзначалося тридцятиріччя приватної бібліотеки Д. Бортневського. Відзначаючи цю подію, журналіст В. Дорошевич писав про те, що «у нас інтелігенція в більшості своїй не купує книжок, крім календарів і бере книги з бібліотеки». Попит на гарну книгу був такий великий, що навіть в нічліжних будинках серед босяків, чорноробів і заробітчан проводилися гучні читання цікавих книг. Вісім чи десять ночувальників розташовувалися навколо читця і уважно слухали читання. З кожного слухача стягувалася копійка за читання і свічку.

У цілому ж у Херсонській губернії, крім Одеси і Миколаєва, в 1899 р. було 24 бібліотеки. З них в Херсоні діяло - 6, в Єлисаветграді - 6, в Тирасполі -3, в Ананьєві - 2, у Вознесенську, Олександрії, Бобринці, Бориславі, Березівці, Голті і Кам'янці - по одній. З 24 міст і повітів губернії - 15 не мали бібліотек.

У тому ж році товариством поширення грамотності і ремесла була відкрита бібліотека в Єлисаветграді. Бібліотека мала 484 читача. Серед них було багато робітників і учнів ремісничого училища.

З поширенням бібліотечної справи розвивалася і бібліографічна робота. Видатним українським бібліографом другої половини минулого століття був М. Комаров, який працював в Одесі нотаріусом. М. Комаров склав «Показник нової української літератури, починаючи з «Енеїди» І. Котляревського до 1883 року». Він становив бібліографічні показники творів Т. Шевченка, І. Котляревського, М. Лисенка та інших, брав участь у

складанні російсько-українського словника, зібрав велику бібліотеку української літератури. М. Комаров був пов'язаний з багатьма видатними українськими письменниками та поетами. У нього зупинялися, приїжджаючи до Одеси, Іван Франко і Леся Українка.

Поряд з діяльністю бібліотек, клубів швидкими темпами зростало в Одесі кількість друкарень. У 1859 р. їх було 7, в 1879 р. - 12, а в 1889 - 30. За масштабами книговидавання Одеса поступалася тільки трьом містам: Петербургу, Москві та Варшаві. За кількістю виданих книг не можна судити про всі сторони видавничої діяльності. Багато видань було комерційних, довідкових, статистичних, перекладних. Однак іноді тут з'являлися і значні художні твори, перш за все українські, проте це тема для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Лазарович С. Духовная жизнь Одессы — Южнорусский альманах. - Одесса: изд. Ю. Сандомирского, 1900., С. 60 – 68.
2. Самойлов Ф. Одеська національна наукова бібліотека імені Максима Горького // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2010. — Т. 7 : Мл — О. — С. 536. — 728 с.
3. Подрезова М. А. Летопись Научной библиотеки Одесского национального университета имени И. И. Мечникова в событиях и фактах. Ч. 1. Первоначальные годы / М. А. Подрезова, В. В. Самодурова // Вісник Одеського національного університету. Серія : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. - 2010. - Т. 15, Вип. 21. - С. 5-27.

Юшкевич Юлія Сергіївна – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

«Світ в пошуках самого себе», на думку італійського науковця Маріо Морчелліні, може бути доречною метафорою для опису сьогодення, що характеризується триумфом невизначеностей, безпрецедентним накопиченням джерел невпевненості, страху і нестачі довіри, а простір застосування інформаційно-комунікаційних технологій можна порівняти з «Нічийною Землею» де формуються нові ідентичності та ролі, виникає відчуття приналежності до чогось більшого і створюються нові соціальні зв'язки, але в той же час виникають ризики і небезпеки [1, р. 47, 63].

Соціокультурна трансформація, що відбувається внаслідок розвитку інформаційного суспільства, обумовлює модифікацію змісту та взаємозв'язків стрижневих елементів сучасної соціальної системи: соціальних суб'єктів, інститутів та засобів масової комунікації.

Метаморфози, що відбуваються на рівні окремого суб'єкту мають три виміри. В першу чергу, ці перетворення пов'язані зі сферою самості, де має місце конструювання або перевизначення ідентичності соціального суб'єкту за допомогою стимулювання саморефлексії. Крім того, це стосується соціальних взаємовідносин, в межах яких індивід за допомогою комунікації намагається одночасно проявити себе по відношенню до інших та знайти життєві орієнтири, зрозуміти сенс власного існування. Нарешті, комунікація, що збільшує взаємодію між людьми та допомагає стримано реагувати на кризові стани, впливає на дії суб'єкта [1, р. 46].

Необхідно наголосити, що соціокультурна трансформація сучасного суспільства не є перетворенням певного сектору або соціальної підсистеми, а стосується всіх тих інститутів – релігії, сім'ї, системи освіти – що в минулому виступали гарантами стабільності, рівноваги та соціальної впевненості. В цьому контексті, можна говорити про видозмінювання тих процесів, що пов'язані з відтворенням суспільних цінностей, колективних орієнтацій і, отже, трансформацію тієї культурної навігації особистості, що виступає основою соціальної дії –

кризу соціалізації. Тому, слабке залучення індивіда до традиційної соціальної системи та формування відчуття втрати рівноваги змушує людину шукати альтернативи, однією з яких в сучасному світі виступають засоби масової комунікації.

Так, з точки зору Маріо Морчелліні, комунікація не тільки допомагає долати кризу, обумовлену ослабленням соціальної системи, девальвацією традиційних цінностей та зростанням індивідуалізму, а й фактично виконує функцію заміни соціалізації. Тобто, засоби масової комунікації компенсують занепад всіх тих інститутів, що в минулому детермінували дії кожного соціального суб'єкту в суспільстві. Виходячи з цього, «криза» набуває іншого значення, вона вже не розглядається як щось «регресивне», а навпаки символізує «примноження та зростання». Зокрема, засоби масової комунікації стимулюють розвиток трьох рівнів соціального суб'єкту про які йшла мова вище: самості, відфільтрованої у віртуальному вимірі засобів масової комунікації; взаємовідносин, опосередкованих технологіями, що спонукають людину сформувавши нове бачення світу і новий стиль життя; дії, що знаходить прояв в символічних сценаріях ідентифікації та репрезентації в межах соціальних взаємовідносин [1, р. 47].

Проте, слід пам'ятати, що транслятором найважливіших та історично сталих норм і цінностей буття виступає освіта. Будучи простором творчого освоєння нової інформації, формування нових здібностей та набуття практичного досвіду, вона являє собою реальність, в якій народжуються нові цінності, що зумовлюють формування ціннісних орієнтацій всього суспільства. Освіта виступає найважливішим соціальним інститутом, що реалізує цінності, норми, ідеали, відтворює національно-культурний світ. Вона здатна вирішувати завдання розвитку духовного світу особистості, її вищих цінностей. Одним із головних завдань освіти є відповідальність за духовну спадкоємність поколінь, освоєння новою генерацією стійких конструктивів духовності, зокрема – морально-етичних цінностей [2, с. 277].

Однак, сьогодні сама освіта відчуває на собі наслідки ослаблення соціальної системи та знаходиться в стані кризи, тому що вона як і раніше заснована на традиційних педагогічних приписах, які погано адаптовані до вимог і характеристик сучасного світу. Свідченням тому є зростаючий дефіцит зацікавленості молоді в освіті. В контексті соціокультурної трансформації, що відбувається внаслідок розвитку інформаційного суспільства, система освіти стикається з дилемою: з одного боку, вона повинна сприяти збереженню та передачі культурної спадщини, що пройшла перевірку часом та традиційно сприймається як «знання», з іншого, вона може ризикнути адаптуватися до інновацій та змін, які її оточують, приймаючи на себе відповідальність за фільтрацію нових культурних цінностей і знань.

Таким чином, можна дійти висновку, що ідеалізація будь якої зі складових сучасної соціальної системи, зокрема освіти або засобів масової комунікації є хибною. З одного боку, технічний прогрес не є достатньою умовою набуття культурного сенсу та якісного змісту засобами масової комунікації, з іншого, завдяки новим технологіям освіта може отримати культурний імпульс та виступити в якості інтелектуального середовища, в межах якого і за допомогою якого можна інтерпретувати сучасні зміни. Тому, слід йти шляхом конвергенції – гармонійної взаємодії інституту освіти та новітніх засобів масової комунікації задля досягнення загальної мети – адекватної соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства.

Література:

1. Morcellini M. Digital Media and Socialization. *Digital literacy: tools and methodologies for information society*. Hershey-New York: IGI Publishing. 2008. P.45-66.
2. Юшкевич Ю. С. Освіта як найважливіша ланка реалізації морально-етичних цінностей: український контекст. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 103 (12). С. 277-280.

Виноградова Наталія Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

РЕЛИГИОЗНЫЕ ТРАДИЦИИ ЯПОНИИ. ДУХ «ЯМАТО»

Культура «Страны восходящего солнца» восхищает своей уникальностью и настойчивой приверженностью к своим духовным и религиозным традициям. Острова Сикисма, государство Ямато. Согласно национальной религии Синто называлась Япония, на престол которой в 660 году до н. э. взошел легендарный император Дзимму, считавшийся прямым потомком богини солнца Аматаэрасо. Идеологи синтаизма многие века связывают легенду о Ямато с самурайским кодексом чести «бусидо», получив в результате крайне националистический и милитаристский «дух Ямато», или «японский дух».

На формирование японской культуры существенное влияние оказали природные особенности ландшафта островов, нашедших свое отражение в культе природы, который тесно связан с религиями синто и дзен-будизмом. Природа страны совмещает в себе как и суровость так и открытость. Мягкий климат формирует живописные картины зеленых лесов, строгих гор и холмов, окутанных влажной атмосферой и нежностью. Цветы, как правило, не имеют слишком яркой окраски, им присущи умеренные и теплые пастельные тона. Постоянная борьба с разрушительными последствиями природных катаклизмов и землетрясениями создали у народа особый тип мироощущения.

Японцы научились терпеливому, партнерскому, а не враждебному отношению к природе, почитание которой исключало всякое стремление подчинить и внести что-то не свойственное ей. Японцы являются трудолюбивым и сплоченным народом с фантастической преданностью своим идеалам и ценностям. Потребность в этической оценке поступков людей, культивирование преданности императору и стране, общая установка на дидактичность сформировали характер японцев.

Языческая синтоистская Япония постоянно искала точки соприкосновения человека с окружающим его миром, находила возможности гармоничного взаимоотношения с ней. В результате слржилось эстетическое восприятие природы, когда сама она вдохновляла желание поклоняться и обожествлять ее. Синтоистские мифы представляют мир как единое целое. Нарушение природного универсума не допускалось. В записях «Нихон секи» рассказывалось о том, как правитель и его приближенные навлекли на себя гнев божеств, осмелившись рубить лес и нарушив привычный порядок пространства. Синтоистские божества властвовали над природой.

Происхождение японцев от ками (божеств) объясняет их представление об особой своей миссии в мире, чертах характера, кодексе чести и правилах поведения. К сословной привилегии самураев относилась смерть за своего господина. Считалось, что воин, не способный к самопожертвованию, за высокие «идеалы ямато» позорит «вечную жизнь» своего имени. Поскольку опозоренное имя сохраняется в людской памяти вечно, то это ложится грязным пятном на представителей всего дома и рода.

Жертвенность, стойкость перенесения физических страданий осмысливаются как уникальные генетические черты японского народа. Готовность расстаться с жизнью, уверенность в том, что настоящий мужчина-воин не принадлежит самому себе, подчеркивалось не только в самурайской культуре. Подтверждением сказанного является обычай дзюнси «смерть за хозяина», когда после смерти господина его вассал совершал ритуальное самоубийство.

В начале XX века Япония в войне с Россией за контроль над дальневосточным регионом доказала превосходство «духа Ямато» не только над соседями-азиатами, но и над европейцами. Японский солдат никогда не сдавался в плен, он предпочитал умереть. Понятие «никудан» (человек-пуля) стало символом отношения к воинской смерти. Популяризации самурайской идеологии привела к процветанию культа смерти. Именно

готовность к ней объявлялась первой добродетелью каждого японца, возносящей его над всеми народами. Погибший за императора воин причислялся к лику богов. Япония не приравнивала сдачу в плен к предательству, не вводила заградотряда – самураи сражались до последнего.

Символом жертвенности воина стала сакура. Ее короткое цветение сравнивали с брэнностью и быстротечностью человеческой жизни. Когда Япония вступила в эпоху военных конфликтов, тело воина стали уподоблять сакуре. Эти подчеркивалась готовность отдать свою жизнь за родину и императора. Даже на погонах адмиралов золотой нитью вышивали цветы сакуры.

Фундаментом всех общественных отношений и связей в японском социуме является служение и верность. Это распространялось не только на военных, но и на все слои общества. Даже дети обязаны служить сначала своим родителям, а, повзрослев, - общению, профессиональному объединению (корпорации) и боссу (хозяину).

Основой отношений в японском обществе является верность «хозяину» и служение ему. Обязанность самурая – служить сюзерену и жертвовать жизнью за него. Утрата самураем господина (его смерть, ликвидация самого княжества, изгнание самого самурая за какой-нибудь проступок), превращала воина в изгоя и «ронина» (перекати-поле), которому запрещалось носить самурайскую прическу (бритый лоб и косичка) и мечи.

В истории о 47 ронинах, которые отомстили за смерть своего сюзерена, не получив на это разрешение властей, в качестве особой милости были приговорены к почетной смерти (сэппуку или харакири) и сделали олицетворением верности и жертвенности ради господина.

Воспитание японца – это дело не только семьи, но и всего государства. С конца 19 века школьные программы обучения включили предмет «сюсин» (этика), который знакомил и прививал чувства глубокого уважения не только к родителям и старшим, но и к властям и императорской семье путем церемониальных норм поведения. Цель курса этики сводится к пониманию учениками своего места в обществе. Процесс воспитания в Японии и сегодня направлен на обеспечение максимальной предсказуемости поведения и поддержания иерархического устройства, которое служит эквивалентом японской культуры.

Цветам придается особое значение в жизни японцев. Поскольку это страна земледельцев, то естественно, что ее жители больше внимания уделяли растениям чем животным. Воспеваемые растения обладают эстетическим и религиозным символами. Так, в японском пейзаже цветы сакуры считались местом обитания душ предков, сосна – символом жизнеутверждающего начала, бамбук – олицетворением упорства и стойкости. Японское стремление увидеть природу в гармонии с человеком породило в культуре страны не только изысканное искусство аранжировки цветов, но и проведение чайных церемоний. Если в искусстве икебаны отражены идеи синтоизма, то в чайных церемониях – и синтоизма, и дзен-буддизма. Символика цветов, природы и предметов нашла свое выражение в искусстве чайной церемонии, которое получило у самураёв широкое распространение в периоды сегунатского правления.

Философия дзен-буддизма наложила уникальный отпечаток не только на само проведение ритуала, но и на духовное и психологическое его наполнение.

Список использованных источников

1. М. Ф. Альбедиль. Зеркало традиций. Санкт-Петербург, 2003.
2. А. Н. Мещеряков. Герои, творцы и хранители японской старины.
3. А. А. Накорчевский. Синто. Санкт-Петербург, 2000.
4. Е. А. Островская – мл. Тибетский буддизм. Санкт-Петербург, 2002.
5. Предсмертные стихи самураев. Харьков. «Фолио», 2014.
6. Религия в истории и культуре. Москва, 2000. Под редакцией М. Г. Писманика.
7. Синтоизм от А до Я. Москва. Восток-Запад, 2007.

З М І С Т

Борінштейн Євген Русланович	3
ВИКТИМІЗАЦІЯ ЛІЧНОСТІ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА	
Аксьонова Віра, Скловський Ігор Зіновійович	5
СОФОКРАТІЯ ЯК ПРОЄКТ ВИХОДУ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ ІЗ СИТУАЦІЇ ДУХОВНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	
Атаманюк Зоя Миколаївна	7
ЦІЛІСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК РІВНОВАЖНОЇ СИСТЕМИ	
Атаманюк Зоя Миколаївна, Васильєва Лариса	9
ФЕНОМЕН ЛЮБОВІ У ФІЛОСОФІЇ: ВИТОКИ І ЕВОЛЮЦІЯ	
Балашов Едуард Михайлович	10
САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК КОГНІТИВНА СКЛАДОВА САМОРЕГУЛЬОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ	
Большакова Ольга Віталіївна	13
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ПОСЛУГ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ СЕРВІСНОЇ ДЕРЖАВИ	
Васильєва Лариса	14
МЕСТО И РОЛЬ ЖЕНЩИНЫ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ХРИСТИАНСКОГО ДЕТЕРМИНИЗМА	
Врайт Галина Яківна, Фінік Юлія	17
НООСФЕРНИЙ ГУМАНІЗМ (СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)	
Гансова Емма Августівна	18
ЭТНО-НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ НА ЮГЕ УКРАИНЫ	
Городнюк Людмила Степанівна	20
ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Добролюбська Юлія Андріївна	22
МЕТОДОЛОГІЧНІ КОРИННЯ КРИЗИ СУЧАСНОГО ІСТОРИЧНОГО ОБРАЗУ МИСЛЕННЯ	
Зосімова Л.О., Петінова Оксана Борисівна	25
ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ТЕЧІЯ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ	
Кравченко Ганна Станіславівна	26
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНО – ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ПЕРІОДУ ПОСТМОДЕРНА	
Лопуга Ореста Іванівна	29
ВІРТУАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НОВИЙ РІВЕНЬ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ	
Маді Галина Іванівна	31
ЕКОНОМІЧНА МАРГІНАЛЬНІСТЬ В СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>(в контексті інформаційної детермінації суспільного розвитку)</i>	
Міхальова Юлія Олександрівна, Лісєнко Олена Василівна	33
ПРАВОВА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
Москалевська Віта Анатоліївна	34
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ	
Орленко Ірина Миколаївна	36
ФІЛОСОФІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	

У РАКУРСІ СУЧАСНИХ ЗМІН	
Павленко Катерина Миколаївна	37
ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ	
Поплавська Тетяна Миколаївна	39
ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТІ В БЕЗДУХОВНОМУ ОБЩЕСТВЕ	
Родян Марія Володимирівна	41
ПОЛІКУЛЬТУРНІСТЬ ТА ІСТОРИЧНИЙ НАРАТИВ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	
Цибра Микола Федорович	43
ОСОБИСТІТЬ В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	
Чекуріна Оксана Валеріївна	45
СТАТЕНЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ	
Чумаченко Юлія Вікторівна, Петінова Оксана Борисівна	46
ЦІННІСТЬ НАУКОВОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ	
Шевякова Інеса Петрівна	47
ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ	
Щербина Надія Федорівна	48
РОЛЬ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ У ПОШИРЕННІ ОСВІТИ В ОДЕСІ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТ.	
Юшкевич Юлія Сергіївна	50
СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	
Виноградова Наталія Михайлівна	52
РЕЛИГІОЗНІ ТРАДИЦІЇ ЯПОНИЇ. ДУХ «ЯМАТО»	

Збірник матеріалів
VIII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції
“ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ”
(Одеса, 24-25 квітня 2020 року)

Адреса редакції:

Україна, 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, каб. 73 Тел.: (0482) 732-09-52

Здано на виробництво – 19.08.2020. Підписано до друку з оригіналу-макета – 31.05.2020. Формат по ISO 216 А4, 297x210, 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 4,2. Наклад 100 прим. Інформаційно-видавничий центр Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26 тел.: (048) 732-09-52